

Journalistisk objektivitet – Vad kan det innebära att omvärlden påverkas av språket i nyhetsrapporteringen?

Sabina Kyllönen
Pro gradu-avhandling
Åbo Akademi 2023

1	Introduktion	1
2	Metod och teori	3
2.1	Teori om journalistisk objektivitet	7
2.2	Teori om journalistisk etik och objektivitet i praktiken	12
2.3	J.L. Austins språk teori	19
2.4	Stanley Cavells utveckling och kritik av Austins tankar.....	26
3	Exempel I – ”Marins festskandal”	29
3.1	Nyhetsmedierna lyckades – men med vad?	32
3.2	Diskussion.....	34
4	Exempel II – ”Felciteringen av Busch”	39
4.1	Diskussion.....	42
5	Avslutning	48
	Källförteckning	53

1 Introduktion

Även om man ännu inte kommit fram till en enhetlig definition av begreppet, ses objektivitet fortfarande som en av de viktigaste egenskaperna i nyhetsrapportering. Många anser det väsentligt att den journalist som publicerar nyheter i formen av en text, ljudfil eller video inte framför sina egna åsikter i den. Trots detta förväntas inte journalisten vara helt neutral i alla samhällsfrågor och sakna intressen eller ett eget sätt att se på världen. Tvärtom är detta viktigt då det kommer till att bestämma vad som rapporteras som en nyhet och varför. Med sociala mediers framväxt under det senaste decenniet har det till och med blivit en fördel för journalisten att etablera sitt förhållningssätt gentemot sociala och samhälleliga frågor. På så sätt kan en journalist nämligen samla ihop en mer eller mindre trogen grupp anhängare, vilket i sin tur betyder fler arbetsmöjligheter och mer makt för journalisten. En nyhetsproducent som människor är intresserade av att följa är dessutom mer attraktiv för potentiella arbetsgivare. ”Våga välja vinkel” är också någonting som dagens journaliststuderande ofta får höra av sina lärare, eftersom det hjälper ovana skribenter att hitta ”sin journalistiska röst”. Med andra ord kan man märka att journalister i dag uppmuntras att göra sig synliga genom sitt arbete.

Således är det journalistiska arbetet i dag en dragkamp mellan att behålla den journalistiska integriteten genom att sträva efter neutralitet, samtidigt som man måste vinkla sin rapportering på ett sätt som lockar till vidare läsning. Det finns ändå skäl att fråga sig ifall exempelvis ett personligt sätt att formulera sig nödvändigtvis är rena motsatsen till att vara objektiv. I mycket av den litteratur som behandlar teori kring journalistik kommer det fram att den objektivitet som allmänt krävs av journalisten slutligen bottenar i tolkningar. Det finns som sagt ingen bestämd definition av vad journalistisk objektivitet är i praktiken, vilket betyder att man har varit tvungen att nöja sig med en strävan till att komma så nära ”objektivitet” som man kan. Den som får avgöra vad objektivitet är och när man kommit så nära den som man kan är journalisten själv, konstateras det i litteraturen.

De ord och formuleringar som en journalist väljer att använda sig av när hen rapporterar om en nyhet har en påverkan på den som konsumerar den publicerade nyheten. Delvis handlar det om en påverkan som journalisten räknat med och kanske hoppats på. Ett slående ord kan avgöra ifall en läsare stannar upp och läser eller inte, vilket betyder att det inte är godtyckligt för en journalist hur hen formulerar sig. Det framkommer ofta i litteraturen om journalistisk teori att en viktig del av den journalistiska processen är att finna nyhetens vinkel, vilket betyder att man som journalist borde ta fasta på en detalj eller ett visst narrativ för att göra nyheten medryckande. Om detta görs med avsikten att göra slutprodukten mer

spännande, är det dock möjligt att utfallet blir negativt. Läsaren, vars uppmärksamhet nyheten visserligen fångat, får en jävig och dramatiserad bild av det som nyheten handlar om. Denna typs påverkan är inte nödvändigtvis den som journalisten ursprungligen strävat efter, utan en påverkan som vissa valda formuleringar och ord kan leda till.

Enstaka ord och sätt att formulera sig har förmågan att ge riktning åt det som händer och kommer att hända, påstår J.L. Austin, vars tankar jag använder mig av för att gräva djupare i forskningsfrågan ”Vad kan det innebära att omvärlden påverkas av språket i nyhetsrapporteringen?” Journalistik är förmodligen inte ett undantag i Austins funderingar om att olika sätt att använda språk hjälper att skapa världen. Tvärtom verkar det som om språket i nyhetsrapportering har en ännu större roll i att forma sin publiks världsbild genom att påverka nyhetens narrativ. Även om traditionella nyhetsmedier inte är lika populära som de en gång varit, bär journalistik fortfarande ett stort ansvar i samhället. Dess uppgift är att förse alla som hör till vårt samhälle med information om vad som händer kring dem, och många förlitar sig på journalisters förmåga att fylla den här uppgiften. En läsare som litar på att en nyhetsartikel från ett nyhetsmedium är sanningsenlig kan förblindas av sin tillförlit och därmed vara lätt påverkad av nyhetsartikelns innehåll.

Att undersöka det här i praktiken är inte enkelt, eftersom den påverkan som journalistiska produkter möjligen har på samhället är svåra att bevisa. Däremot är det möjligt att undersöka exempel på händelser som blivit rapporterade på ett sätt som senare blivit kritiserat. Om den ”allmänna” uppfattningen är att nyhetsmedier rapporterat om en händelse på ett jävigt eller dramatiserande sätt, finns det skäl att titta närmare på fallet och försöka avgöra på vilket sätt den journalistiska objektiviteten fallerat. Förutom detta är språket och formuleringarna i nyhetsrapporteringen om dessa fall värda att analysera från ett filosofiskt perspektiv, eftersom det verkar ha en betydelsefull effekt på hur fallet utvecklades. För att ge granskningen av effekterna en ännu stadigare grund introducerar jag även Stanley Cavell, som i sin kritik och utveckling av Austins tankar kommer närmare vad följderna av en viss sorts språkanvändning kan innebära. Med hjälp av dessa filosofiska teorier kring språk, dess påverkan samt avsikten bakom det går det förhoppningsvis att besvara frågan ”Vad kan det innebära att omvärlden påverkas av språket i nyhetsrapportering?”. Detta är således avhandlingens forskningsfråga.

Här vill jag tydliggöra att mitt syfte inte är att genomföra en empirisk undersökning om hur nyhetsmedier de facto påverkar sin omvärld. Avhandlingens fokus ligger snarare på att gräva djupare i vad nyhetsmediernas påverkan betyder. Forskningsfrågan ”Vad kan det innebära att omvärlden påverkas av språket i nyhetsrapportering?” är således grundad i ett

försök att fördjupa förståelsen av hur nyhetsmediernas påverkan kan se ut. Med detta sagt är det värt att påpeka att det centrala begreppet ”påverkan” stundvis kanske uppfattas som svävande och obestämt under avhandlingens gång. Orsaken till detta är att begreppet är svårt att definiera och kräver kontext för att förstås bättre. Mitt mål är därmed inte att komma fram till en slutgiltig definition av begreppet, utan att belysa vad begreppet *kan* betyda i kontexten av nyhetsrapportering. Genom att undersöka detta hoppas jag på att finna nya perspektiv på påverkans karaktär och följaktligen kasta ljus på vilka risker den kan medföra. Som det nu ser ut är journalisters syn på begreppet dessutom tämligen tunt, vilket uppvisas i de journalistiska teorierna som jag presenterar och kritiserar i avhandlingen. Syftet med denna avhandling kan således anses vara att utveckla en begreppsapparat med hjälp av vilken man kan se på nyhetsmediers påverkan mer djupgående.

Vad jag förhoppningsvis kommer fram till i den här avhandlingen är vad det kan innebära att nyhetsrapportering styr människors sätt att se på sin omvärld. Undersökningen kretsar mycket kring journalisten och de medvetna och omedvetna val som hen gör i sitt arbete samt hur journalistiken kan påverkas negativt av de krav som ställs på den i dag. Genom detta hoppas jag komma underfund med vad en journalist ger sig in på då hen beskriver samhällseliga händelser på ett visst sätt för att möta dessa krav, och inte minst varför följderna av detta kan spela en stor roll för ett demokratiskt samhälle. Många journalister och nyhetsmedier verkar falla tillbaka på argumentet om att de måste bära sig åt på ett visst sätt för att möta de krav som exempelvis teknologin har satt på journalistiken, och följaktligen verkar de ignorera en del av det ansvar som de har inför medborgaren. Frågan är således ifall journalisten kan påstå att hen har en annan tolkning av vad som är objektiv nyhetsrapportering och således undvika kritik. Följderna av att journalisten tolkar objektivitet på ett ”visst sätt” kan vara större än vad man kan förutse, men en del av dessa följder vill jag försöka blotta i den här avhandlingen. Genom att göra detta ämnar jag både att utmana tänkandet bakom journalistiska publiceringar och att problematisera vad det betyder att vinkla nyhetsrapporteringen både för journalisten och för konsumenten.

2 Metod och teori

I den här avhandlingen undersöks journalistisk objektivitet från ett språkligt och ett etiskt perspektiv, vilket betyder att jag delvis använder mig av mer teoretiskt material om journalistik samtidigt som jag diskuterar betydelsen av dessa teorier från ett filosofiskt perspektiv. I syftet att förtydliga grunden för de mer filosofiska diskussionerna, presenterar jag först de teorier som jag utgår från under avhandlingens gång. I samband med att jag

presenterar det teoretiska materialet vill jag peka på de aspekter som känns motsägelsefulla för att senare återkomma till dem från ett filosofiskt perspektiv. Det mer filosofiska materialet används och tillämpas sedan i genomgången av de två exempel som jag använder i avhandlingen, eftersom jag anser att de fördjupar de teorier som förklarar grundtankarna bakom journalistiken i avhandlingens två exempel.

För att konkretisera det breda begreppet journalistisk objektivitet använder jag mig av två konkreta exempel. Exempelen visar förhoppningsvis vad det kan innebära att nyhetsmedier ger en bild av en händelse som inte anses vara objektiv. För att avgränsa mängden material har jag valt att använda mig främst av källor som jag personligen följer, emedan jag anser att det kan ge en bild av hur en utomstående får information om händelser likt dessa. Mitt mål är dock att lyfta fram exempel från olika sorters mediehus som till synes har olika sätt att rapportera om nyheter. Syftet med detta är att kunna jämföra publiceringar och undersöka hur de kan anses ha påverkat publikens sätt att se på händelserna i avhandlingens två exempel.

Materialet som undersöks är taget från nyhetsmedier som i huvudsak publicerar skrivna artiklar, men i avhandlingen refererar jag även till enstaka videor. För att vidare avgränsa mängden material har jag också valt att endast använda mig av journalistiskt material från det land som händelsen tog plats i. Syftet med detta är inte bara att göra urvalet av artiklar snävare, men också att koncentrera mig på den inverkan som de journalistiska publiceringarna hade i det samhälle där händelserna utspelade sig. Hur journalister har valt att formulera händelserna i sina artiklar behöver i den här avhandlingen därmed inte heller undersökas från ett kulturellt perspektiv, utan avhandlingens diskussion kan fokusera på själva språkets inverkan och hur det kan anses vara motstridigt med journalistisk objektivitet i just de två fallen som jag valt att undersöka.

De två exemplen som jag valt att undersöka från forskningsfrågans perspektiv, det vill säga vad det kan innebära att omvärlden påverkas av språket nyhetsrapporteringen, är Sanna Marins så kallade ”festsandal” under sommaren 2022 och felciteringen av Ebba Busch kontroversiella utsagor om muslimer i programmet Ekots lördagsintervju i Sveriges Radio. I avhandlingen kommer jag att hänvisa till exemplen som ”Marins festsandal” och ”felciteringen av Busch” för att underlätta hänvisningen till dem. Som sagt håller jag mig i huvudsak till skriven nyhetsrapportering om fallen för att avgränsa mängden material. I fallet med Ebba Busch använder jag mig ändå undantagsvis av ljudmaterial, emedan Busch intervju är i formen av en radiointervju. Detsamma gäller för Sanna Marins festsandal, emedan själva händelsen kretsar kring videomaterial. Jag vill således förtydliga att själva händelserna

i mina två exempel inte skedde enbart i skriven form, även om min undersökning av själva nyhetsrapporteringen om händelserna kretsar kring skriven rapportering.

Innan jag går in i detalj och analyserar de två exemplen på filosofisk nivå går jag först igenom dem med början vid den ungefärliga tidpunkten för händelsen för att sedan gå över till efterdyningarna under de kommande dagarna och veckorna. Detta gör jag genom att på sätt och vis anta positionen av någon som följde med nyhetsrapporteringen av händelserna då de ägde rum. I genomgången av exemplet som berör Marins festskandal har jag valt att i första hand använda mig av Yle som källa för att avgränsa mängden källor. Valet att basera genomgången på Yles nyhetsrapportering grundar sig delvis på att det är den nyhetskällan jag personligen går till i första hand för att få reda på information. Med detta påstår jag dock inte att Yle verkligen är ”den mest neutrala” nyhetskällan, utan mitt syfte är att ge en generell bild av hur nyhetsrapporteringen porträtterade Marins festskandal innan jag tar in flera exempel av nyhetsrapportering om händelsen.

I genomgången av det andra exemplet, det vill säga felciteringen av Busch, kommer jag främst att använda mig av den ursprungliga intervjun som sedan blev katalysatorn för ”skandalen”. Därmed fungerar Sveriges Radio som den huvudsakliga källan i avhandlingens genomgång. För att förklara de kringliggande omständigheterna och följderna av Buschs intervju väljer jag att använda mig av SVT som källa. Precis som med exemplet om Marins festskandal och Yle antar jag inte att SVT nödvändigtvis är ”mest neutral” i sin rapportering. Däremot betraktar jag SVT som Sveriges motsvarighet för Finlands Yle, och härleder därmed att SVT är en lämplig källa i genomgången av det andra exemplet, det vill säga ”felciteringen av Busch”.

För att undersöka och förhoppningsvis besvara frågan om journalistisk objektivitet uppfylls i dessa två fall kommer jag att i avhandlingen falla tillbaka på vissa utvalda formuleringar och beskrivningar av begreppet ”journalistisk objektivitet”. Utgångspunkten är att huvudsakligen grunda mina utgångspunkter på kapitlet ”Journalistiken, objektiviteten och partiskheten” i boken *Handbok i Journalistikforskning* av Michael Karlsson och Jesper Strömbäck (2019). I kapitlet går de igenom hur man ser på begreppet journalistisk objektivitet inom journalistikforskning och hur detta ses i förhållande till medieetik. Här refererar jag till kapitlet ”Medieetik, mediekritik och ansvar” för att undersöka den etiska dimensionen av journalisternas publiceringar om mina två valda exempel. Närmare sagt vill jag binda samman journalisternas val att yttra sig om händelserna på ett visst sätt med kravet att som journalist hålla sig opartisk. Som kompletterande material använder jag mig av Lynette Sheridan Burns och Benjamin J. Matthews bok *Understanding Journalism* och

kapitlet "Journalism as decision making" (2018) bland annat för att granska de uttryckssätt som användes i rapporteringen om respektive fall och för att tydliggöra med vilket möjligt syfte de använt just det uttryckssättet. Sedan ämnar jag att problematisera dessa möjliga syften med hjälp av det filosofiska materialet.

Till sist i teorikapitlet vill jag ta in vissa tankar och teorier om journalistisk objektivitet i det journalistiska arbetet som uttrycks i Bill Kovach och Tom Rosenstiels bok *The Elements of Journalism* (2021). Materialet ur den här boken kommer att inta rollen av kompletterande teori, precis som materialet i Sheridan Burns och Matthews bok *Understanding Journalism*. I Kovach & Rosenstiels bok koncentrerar jag mig mest på utvalda tankar i kapitlet "Journalists have a responsibility to conscience". Dessa tankar och teorier tangerar samma ämne som materialet från *Understanding Journalism*, det vill säga vad det journalistiska arbetet i praktiken har för förhållande till etisk och objektiv nyhetsrapportering. Materialet ur boken kan möjligen belysa vilka motiveringar dagens journalister har och varför dessa motiveringar kan stå i strid med nyhetsrapportering som inte påverkar läsarens bild av en nyhet. Därmed anser jag att teorin i Kovach och Rosenstiels bok är relevant i kontexten av den här avhandlingen, då materialet ger upphov till att undersöka de nyhetsrapporteringen i exempelfallen både från journalistens och publikens synvinklar.

I försöket att avslöja hur narrativet i nyhetsrapporteringen om avhandlingens två exempel påverkade situationens utveckling, har jag valt publiceringar både från ett tidigt och ett senare skede av händelserna. Syftet är att därmed förhoppningsvis kunna tydliggöra på vilket sätt den journalistiska rapporteringen förändrades i exempelvis tonfall, ordval eller skrivsätt och hur detta kan tänkas spegla hur situationen utvecklades. I avhandlingen undviker jag att analysera hur händelserna utspelades "utanför" nyhetsrapporteringen, eftersom det öppnar upp en helt annan diskussion som är direkt relevant för min forskningsfråga. Därmed framför jag händelserna i den form och enligt den tidslinjen som nyhetsmedierna porträtterade dem för allmänheten. Med andra ord ämnar jag inte komma fram till sanningen om händelserna i avhandlingens två exempel, utan fokuset ligger på nyhetsmediernas påstådda verklighetsbeskrivning.

Under avhandlingens gång försöker jag som tidigare nämnt komma underfund med hur språket i nyhetsrapporteringen om händelserna möjligen påverkade bägge situationerna. Därmed kommer jag att använda mig av J. L. Austins tankar i hans föreläsningsserie *How to Do Things with Words* (1962). Austin ger oss redskap för att förstå de olika sätt varpå språket används och kan därmed relateras till frågor om hur nyhetsrapportering kan påverka sin omvärld. Då jag undersöker exemplen från Austins synvinkel kommer frågan därmed inte

vara *om* de journalistiska publiceringarna påverkade situationerna, utan *hur* de påverkade situationerna och hur denna påverkan kan beskrivas och förstås på ett klargörande sätt. I den här delen återgår diskussionen delvis också till journalistik som beslutsfattande, det vill säga teorin som Sheridan Burns och Matthews genomgår i det tidigare nämnda kapitlet ”Journalism as decision making” (2018). Frågan jag vill undersöka är: vilka medvetna eller omedvetna val journalisten gjorde i nyhetsrapporteringen om de två exemplen och vad det har för relevans för objektiviteten i rapporteringen?

För att komma åt en mer ingående diskussion om betydelsen av att nyhetsrapporteringen påverkar sin publik tar jag även in Stanley Cavells funderingar i hans essä *Passionate and Performative Utterance* (2005). Cavell fyller i Austins teori om språkets inverkan på omvärlden genom att poängtera att de känslomässiga reaktioner som ett yttrande väcker inte är godtyckliga. De reaktioner som journalisternas yttranden väckte i publiken verkar spela en viktig roll i frågan om hur rapporteringen av händelserna påverkade händelsernas utveckling. Förutom att rapporteringen påverkade läsarna kan det argumenteras att det även påverkade dem som händelserna kretsar kring, vilket utvidgar räckvidden för den inverkan som språket i nyhetsrapportering har på omvärlden. Därmed kompletterar Cavell diskussionen om språkets användning i dessa två fall samt vilket ansvar journalisten därmed har då hen väljer att formulera någonting på ett visst sätt.

Journalisternas syn på sitt arbete och hur de håller sig objektiva, enligt Karlsson och Strömbäcks definition av begreppet (2019), blir problematiskt då det leder till att ignorera de aspekterna av språk som oundvikligen påverkar sina åhörare. Denna problematik blir tydlig genom fall som Marins festskandal och felciteringen av Busch, där journalisterna som rapporterade om händelserna antyder att de inte är ansvariga för hur publiken erhåller den information som de förmedlar. Tanken verkar ofta vara att journalisternas etablerade arbetssätt leder till objektiv nyhetsrapportering och de kan därmed inte beskyllas för rapporteringens följder, eftersom de endast beskriver samhällseliga händelser. Det allmänna godkännandet av sådan konsekvensneutralitet, det vill säga principen att möjliga följder av att rapportera om en nyhet inte ska påverka ifall den blir publicerad eller inte, kan stå i vägen för nödvändig reflektion om innebörden av vissa följder. Med hjälp av både Austins och Cavells filosofi ämnar jag att peka ut på vilka sätt detta tankesätt, och även andra uppfattningar inom journalistisk teori, blir ett hinder för både journalister och deras publik.

2.1 Teori om journalistisk objektivitet

I kapitlet ”Journalistiken, objektiviteten och partiskheten” ur Michael Karlsson och Jesper Strömbäcks bok *Handbok i journalistforskning* (2019) beskriver författaren Bengt Johansson journalistisk objektivitet som ett av de mest komplicerade idealen i nyhetsrapportering. Eftersom objektiviteten beskrivs som ett ideal blir det direkt tydligt att det är någonting eftersträvansvärt för journalistiken som alltid är närvarande som ett sorts mål. Begreppet som kanske får mest uppmärksamhet i denna diskussion är den så kallade ”verklighetsbeskrivningen”, det vill säga det jag valt att i korthet kalla för ”verkligheten” eller alternativt ”den egentliga världen” i denna avhandling. Vad man anser vara ”den riktiga världen” påverkar starkt ifall man anser att nyhetsrapportering lyckas beskriva den korrekt eller inte, pekar Johansson på (2019).

Beroende på vem man frågar är denna ”verklighet” väldigt olik på grund av att alla människor har olika utgångspunkter som inkluderar etnicitet, kultur, religion, sexuell läggning och så vidare. Därför blir det minst sagt svårt för journalister att skriva om en verklighet som skulle lyckas ta i beaktande alla dessa möjliga utgångspunkter. Således skriver Johansson (2019, 187) att journalister måste försöka rapportera om en verklighet som de anser att majoriteten – eller i alla fall vad journalisten uppfattar som majoriteten – upplever. Tanken bakom detta anses bland annat vara att nyhetsrapporteringen ska kännas relevant för majoriteten, antyder Johansson. Det kan dessutom bli riskfyllt för nyhetsmedier att rapportera på basen av en verklighetsuppfattning som bara en liten grupp människor håller med om, eftersom att det kan leda till minskat förtroende för dem. Om exempelvis en dagstidning plötsligt började rapportera om nyheter som baserade sig på konspirationsteorin att jorden är platt, är det knappast sannolikt att den största allmänheten skulle ta dem på allvar.

Faran är dock att så kallade ”resursstarka grupper” tar överhanden i narrativet om verkligheten och följaktligen lämnar resursvaga grupper i skuggan, poängterar han. Hur någon upplever världen och samhället baserar sig som sagt på vem de är som person, och det kan kännas fel att deras synpunkt lämnas orepresenterad bara för att de inte hör till en stor grupp människor med liknande egenskaper. Johansson medger att detta är en utmaning men kommer inte med många motargument för den journalistiska strategin att försöka rapportera på basen av majoritetens verklighetsbild. Lika viktig kan man anse vara den journalistiska uppgiften att informera allmänheten om synpunkter som de annars inte skulle komma i kontakt med. Att detta på något sätt skulle strida mot journalisters förmåga att vara objektiva blir därmed ett märkligt påstående. Tvärtom kunde man säga att rapporteringen skulle vara *mer* objektiv om journalister valde att rapportera om hur minoriteter upplever verkligheten, vilket många mediehus i dag kanske skulle säga att de redan strävar mot. Således är

Johanssons utgångspunkt, som innebär att journalister måste rapportera nyheter som baserar sig på ”majoritetens” verklighetsbild, inte så entydig som han vill låta läsaren tro att den är.

Hur man än ser på journalistisk objektivitet kan man därför inte neka att det finns andra synsätt på samma begrepp, emedan det inte finns en enhetlig verklighetsuppfattning som alla kan hålla med om (Karlsson och Strömbäck 2019, 187). ”Alla verklighetsbilder bygger på en eller annan form av ideologi, och om man förnekar det och tror att nyheter är objektiva speglingar av verkligheten blir själva objektivitetsidealet naivt.” (Karlsson och Strömbäck 2019, 190) Med andra ord verkar Johansson mena att man inte kan blanda begreppen ”objektivitet” och ”objektivitetsideal”, eftersom tron på att något är objektivt inte är det samma som att *sträva* till objektivitet. Det låter dock motstridigt att objektivitetsidealet blir ”naivt” ifall man tror på att nyhetsrapporteringen är objektiv.

Ett kritiskt förhållningssätt till att nyhetsrapportering någonsin skulle kunna vara objektivt borde innebära att man i viss utsträckning inte tror på objektivitet över huvud taget. Då kan man ställa frågan på vilket sätt en sådan cynism bidrar till objektivitetsidealet? Det skulle kunna påstås att en journalist som inte tror på att nyhetsrapportering kan vara objektivt knappast skriver ”objektiva nyheter” – vad det än kan tänkas vara. Också ifall journalisten upplever att hans rapportering *är* objektiv, kan det bli ett problem om hans definition av begreppet liknar Johanssons. Om journalisten med andra ord står bakom definitionen att objektivitet egentligen alltid bygger på någon form av ideologi, som Johansson uttrycker det, är hans upplevda ”objektiva nyhetsrapportering” inte nödvändigtvis objektiv.

Med detta sagt talar jag i denna avhandling visserligen om journalistisk objektivitet och olika definitioner av den, men samtidigt vill jag avstå från att fästa mig vid en specifik definition innan jag har undersökt begreppet med hjälp av avhandlingens exempel och tankarna som Austin och Cavell förser exemplen med. Inledningsvis ämnar jag att lämna frågan om vad journalistisk objektivitet är obesvarad och istället låta genomgången av mina två exempel belysa vad begreppets definition möjligen bör vara. Jag lämnar det till var och en läsare att själv föreställa sig vad det begreppet betyder för just dem och ha denna individuella beskrivning i tankarna då jag nämner journalistisk objektivitet under avhandlingens gång. Johansson nämner ”saklighet”, ”rättvisa” och ”förmedling av fakta” som några av de alternativa beskrivningarna några väljer att använda sig av (2019, 187). Det jag däremot vill definiera mer tydligt är vad *strävan* till denna journalistiska objektivitet kan se ut som. Jag vill fokusera på de svar som Karlsson och Strömbäck bjuder på till frågan ”I vilken utsträckning kan journalistiskt innehåll vara objektivt?” och sedan undersöka vad detta betyder på en konkret nivå med hjälp av mina två exempel.

Så länge journalistiken inte lånar av fiktion och exempelvis försöker belysa ett samhällsligt problem med hjälp av påhittade händelser eller försök att förutsäga vad som kommer att hända, borde inte i princip någonting stå i vägen för journalistens strävan till objektivitet, skriver Johansson (2019, 188). Journalister får ändå lära sig att de måste skriva på ett engagerande sätt för att locka till vidare läsning. En samhällslig händelse som allmänheten "borde" veta om kan förbli oläst om rapporteringen var för svårläst och invecklad. Balansgången mellan faktabaserad rapportering och medryckande berättande blir dessutom allt svårare med den ökade mängden innehåll som finns tillgänglig på internet. Konkurrensen mellan olika nyhetsmedier har således lett till allt mer sensationell nyhetsrapportering, anser många, vars främsta syfte är att locka till fler klickningar istället för att fokusera på en opartisk verklighetsbeskrivning (Karlsson och Strömbäck 2019, 188). Med detta sagt är min uppfattning att en avhandling med samma tema som denna inte skulle beröra samma mängd utforskade frågor om den vore skriven för tio år sedan. Det nutida medielandskapet har förändrats och följaktligen har även begrepp som journalistisk objektivitet blivit omformade och kräver utforskning, vilket jag gör ett försök att utföra i denna avhandling.

En till ny aspekt av det moderna medielandskapet är ifall en journalist *ska* föra fram sin åsikt mer starkt eller inte. Undersökningen Reuters Digital News Report, som utförs av Reuterinstitutet vid Oxford, visar att speciellt yngre i åldersgruppen 18-25 skulle önska att nyhetsmedier och journalister tar mer ställning då det kommer till vissa samhällsliga frågor (Reuterinstitutet 2022). Hur journalister tänker kring ämnen som exempelvis klimatförändringen borde komma tydligt fram i deras publiceringar, delvis för att kanske visa exempel och delvis för att skapa ett varumärke (*brand*) för dem som professionella journalister. Tanken är synbarligen att en frispråkig och egensinnig journalist är mer intressant och inspirerande att följa än en journalist som aldrig visar någon individualitet. I ett försök att locka fler unga läsare, vilket de flesta mediehus kämpar med i dag, har det därför blivit ett alternativt sätt för journalister att agera i sina publiceringar. Det varierar dock hur tydligt det är att innehållet i en publicering är färgat av journalistens egna åsikter. Vissa anser att det räcker med att journalisten har valt att ta upp ett visst ämne i en artikel och att de på det sättet redan tar ställning till saker och ting. Andra tycker att det inte är ställningstagande förrän journalisten bokstavligen uttrycker sin åsikt i en publicering. Oavsett var man drar gränsen kan det hända att ungas till synes negativa attityder gentemot neutralitet i nyhetsrapportering kommer att leda till allt mer vinklad nyhetsrapportering.

Johansson listar tre delkrav som journalisten måste uppfylla i sitt uppdrag att rapportera om händelser i samhället. Dessa är lånade från statsvetaren Jörgen Westerståhls objektivitetsmodell och har stor relevans för min fortsatta diskussion. Därmed kommer jag att komma tillbaka till dessa delkrav senare i avhandlingen och undersöka ifall de går att tillämpa i ett av mina exempel. Enligt modellen måste nyheten som rapporteras för det första vara sann. Vad detta innebär är förstås relativt beroende på vem man frågar, men den allmänna uppfattningen är att nyheten kan anses vara ”tillräckligt nära sanningen” om de flesta är ense om att den inte är en ren lögn. Ett annat sätt att verifiera nyheten är att få bekräftelse av dem som nyheten berör och/eller av myndigheter som haft med händelsen att göra.

Det andra kravet är att nyheten måste vara relevant, vilket har definierats med hjälp av några utvalda kategorier. Publiken som man rapporterar nyheten till måste uppleva att nyheten berör dem på någon nivå. Då måste den uppfylla minst två av de följande tre kraven: geografisk närhet, tidsmässig närhet och kulturell närhet (Karlsson och Strömbäck 2019, 180). Johansson skriver att dessa kan antas spegla den så kallade majoritetens smak. Huvudsaken är med andra ord att försöka nå så många som möjligt men inte alla. Det sista av dessa tre krav gäller det som Johansson väljer att kalla för neutral presentation, vilket kan anses beröra avhandlingens tema allra mest. ”[Neutral presentation] innebär att ordval och uttrycks sätt inte får användas på ett sådant sätt att journalisten tar ställning för en av parterna i [en konflikt]”. (2019, 189)

Detta är ett krav som känns märkligt i jämförelse med de andra. Neutralitet är nämligen inte alltid det etiskt ”rätta valet” i alla situationer och att rapportera om någonting på ett neutralt sätt betyder inte nödvändigtvis att man uppfyller objektivitet. Ett visst ställningstagande verkar vara nödvändigt i vissa situationer, även om det inte direkt behöver framkomma som journalistens egna åsikt utan snarare som ett sätt att följa samhällets ”underförstådda” moraliska riktlinjer. Till exempel i en nyhet om sexualbrott är det varken förväntat eller nödvändigt för journalisten att rapportera om saken på ett sätt som signalerar att varkendera part har gjort något fel. På det här sättet verkar det som att vissa av kraven som anses leda till objektivitet i nyhetsrapportering inte alltid är ändamålsenliga, emedan exempelvis neutralitet inte verkar vara det samma som objektivitet. De krav som ställs på journalister när det kommer till deras publiceringar är således ibland motstridiga. Kraven tycks inte vara ense om vilka ideal som bör eftersträvas i det journalistiska arbetet.

Ett sätt att göra journalistiken så objektiv som möjligt har varit att fastställa en viss arbetsstrategi som anses framhålla de ideal som journalister bör uppnå i sitt innehåll, menar

Johansson. En strategisk ritual likt den Gaye Tuchman presenterade på 70-talet, och som tillämpats internationellt sedan dess, innebär ”bland annat att presentera källor med olika åsikter, använda citat från källor och tydligt skilja mellan åsikter och nyheter” (Karlsson och Strömbäck 2019, 194) Syftet med att använda sig av en arbetsrutin som denna är enligt Tuchman att skapa en bild av professionalism och objektivitet, men också att skydda sig från extern kritik. Från journalisternas och mediehusens perspektiv anses arbetsprocessen främsta en del av journalisternas ansvar i avhandlingens två exempel. De mediehus som rapporterade om händelserna i de två exemplen argumenterar att journalister är tvungna att bära sig åt på ett visst sätt för att vara sanna mot den journalistiska arbetsprocessen. Om utfallet inte blir rättvist och sanningsenligt är det således fel på processen och inte journalisten själv. Hur godtagbart detta argument är i praktiken diskuteras senare i avhandlingen då jag undersöker närmare vad journalistens ansvar kan anses vara i nyhetsrapporteringen.

2.2 Teori om journalistisk etik och objektivitet i praktiken

I boken *Understanding journalism* av Lynette Sheridan Burns och Benjamin J. Matthews diskuteras hur den journalistiska arbetsprocessen visar sig i praktiken. Kapitlet ”Journalism as decision making” dyker in i vad den journalistiska arbetsprocessen blottar när det gäller hur journalister tänker. Enligt Sheridan Burns och Matthews är reflektivt tänkande en av byggstenarna i en arbetsprocess som kan tillämpas oavsett de omkringliggande omständigheterna i samhället (2018, 39). Arbetssättet styrs också till viss del av vilka yrkesregler journalister kollektivt fastställer, som exempelvis de officiella Journalistreglerna i Finland (Finlands journalistförbund 2014). Om man tar en titt på vad journalistreglerna i olika länder är kan man också märka att de liknar varandra väldigt mycket, om än de är annorlunda formulerade.

Sheridan Burns och Matthews påpekar att även dessa fastställda regler hela tiden måste tillämpas av den enskilda journalisten och tolkas av dem med journalistens egna erfarenheter och åsikter som bakgrund (2018, 42). Detta behöver inte ses som ett hot mot objektiv nyhetsrapportering, eftersom det journalistiska arbetet i sig innebär att man ständigt fattar en mängd beslut. Dessa två komponenter behöver inte strida mot varandra, enligt Sheridan Burns och Matthews (2018, 41). Istället för att undersöka *hur* en journalist burit sig åt i en viss händelses rapportering, lönar det sig kanske hellre att koncentrera sig på *varför* de bar sig åt just så. Här är det passande att introducera frågan om de etiska principer som journalisten haft i åtanke under sin arbetsprocess och om de är relevanta för rapporteringens objektivitet. Om en journalist exempelvis bestämmer att en händelses relevans överskrider

principen att inte försöka påverka läsarens åsikter, verkar det ändamålsenligt att överväga vilka etiska principer som bör väga mest med tanke på de möjliga effekter som nyhetsrapporteringen har på omvärlden.

Ett påstående som Sheridan Burns och Matthews lyfter fram i sin bok är att journalistik är något som inte kan läras ut enbart teoretiskt utan snarare någonting man lär sig i praktiken, genom att *göra* journalistik (2018, 42). Vad som känns relevant, när neutralitet har sin plats i nyhetsrapporteringen samt när urvalet i nyheten känns balanserat är sådant som journalisten blir allt säkrare med genom erfarenhet. En metod för försök och fel verkar vara den enda rätta då det kommer till journalistik, eftersom det saknas enighet om ett specifikt arbetssätt som skulle fungera i alla förhållanden. Den här aspekten är nödvändig att komma ihåg när det kommer till att kritisera journalister, emedan yrket de befinner sig i är mycket komplext. Därmed är det inte rätt förhållningssätt att enbart peka på vad journalister gör fel, utan att implementera en förståelse för att misstag i nyhetsrapporteringen ibland inte blir tydliga förrän i efterhand. I många fall hamnar journalister i situationer där alla beslut kan uppfattas vara ”fel”. De kan exempelvis välja att rapportera om en händelse ”för fort” och bli kritiserade för att nyheten inte är genomtänkt, eller välja att avvakta situationen och sedan rapportera om en händelse då den redan anses vara förgången. I bägge fall kommer en del ha åsikten att de borde ha gjort tvärtom. Att ställa upp ett regelverk för journalistik verkar således vara nästintill omöjligt och är följaktligen inte mitt mål i den här avhandlingen.

Ett exempel på denna konflikt i det journalistiska arbetet är nyhetsrapporteringen om politiker Mika Lintiläs påstådda alkoholmissbruk under arbetstid. Första gången som det finska mediehuset Yle publicerar en finskspråkig artikel om ämnet är den formulerad en sorts vidarebefordring av ett rykte. Artikeln som läggs ut på Yles nätsidor den 4 mars har rubriken ”IS: Saarikko on keskustellut Lintilän kanssa alkoholinkäyttöön liittyvistä huhuista” (Virtanen och Näveri 2023). Med andra ord framkommer det direkt att det är frågan om ett rykte, vars sanningsvärde inte ännu bekräftats. Sättet på vilket Yle smiter undan allt ansvar för att rapportera om någonting som kanske visar sig vara en lögn, är att de tar upp en annan nyhetsmedia som har rapporterat om saken först. Vad det här signalerar är att det är Iltasanomat som påstår att Mika Lintilä har varit berusad under arbetstid, inte Yle. Det här är ett tydligt exempel av en situation där ett mediehus vill behålla sin bild som en pålitlig nyhetskälla samtidigt som de inte vill nappa på en nyhet för sent. Att rapportera om relevanta händelser blir allt svårare i ett samhälle som styrs av internet där information likväl som desinformation sprids som en löpeld. Att välja mellan att vänta på bekräftelse om att en nyhet

har sanningsvärde och att rapportera så fort som möjligt, även när det saknas en del information, hör sannolikt till ett av de svåraste besluten som dagens journalister ställs inför.

Omständigheterna i enskilda situationer är det som i huvudsak styr den journalistiska arbetsprocessen, men samtidigt krävs det att alla journalistiska publiceringar uppnår en viss nivå av professionalitet, antyder Sheridan Burns och Matthews (2018). Den här nivån innebär att publiceringarna är ”etiska, sanningsenliga samt att de lockar till vidare läsning” (Sheridan Burns och Matthews 2018, 42). För att uppfylla alla tre av dessa krav kan man därför inte godtagbart säga att journalister fattar beslut vind för våg, utan att de följer en allmän riktlinje av vad som anses leda till en publicering som är etisk, sanningsenlig och medryckande. Balansgången mellan de fastställda reglerna och den enskilda journalistens tolkning av dem är en av orsakerna till att etiken i det journalistiska arbetet är så svårförklarad. En tolkning kan inte definitivt sägas vara bättre än en annan, vilket betyder att man kanske inte ens kan avgöra vad som är etisk journalistik på ett tillfredsställande sätt. Detta dyker jag in i då jag presenterar avhandlingens två exempel. Journalistens och mediehusets uppfattning om vad som är ”rätt” och ”fel” kan ha en betydelsefull inverkan på deras publik och således samhället som helhet.

Ett argument som framförs i journalistisk teori är att publiceringens mening inte är att vara en slutgiltig produkt bortom kritik. En journalistisk publicerings syfte är att väcka tankar och att uppmuntra till självständigt tänkande hos läsaren, påstås det (Sheridan Burns och Matthews 2018, 43). Journalisten kan anses publicera sitt arbete med det underliggande antagandet att nyheten i fråga inte är en given verklighetsbeskrivning, utan en tolkning av den. Vad Sheridan Burns och Matthews anspelar är att det är upp till läsaren att förstå detta och applicera källkritik till alla journalistiska publiceringar de stöter på (2018, 43). Den här idén introducerar ett förhållningssätt där alla involverade parter bär ansvar, inte enbart journalisterna eller mediehusen. Även om det kanske inte är avsikten med detta påstående, kan det medföra en tanke om att alla involverade parter bär en del av ansvaret och minskar således journalistens andel av ”helhetsansvaret”. Att överföra en del ansvaret från journalisten till publiken på det här sättet stöds dock inte av alla, speciellt under den tid vi befinner oss i med internet och en allt mer utsuddad linje mellan fakta och fiktion i nyhetsrapportering.

Det känns också besynnerligt att påstå att det skulle vara ett underliggande antagande om journalistik att det inte är en slutgiltig verklighetsbeskrivning. Tvärtom verkar speciellt vissa större mediehus framställa bilden av att deras nyhetsrapportering är så nära sanningen som möjligt. I vissa fall används det som en slogan för att konkurrera med andra mediehus.

Det skulle antagligen skada mediehusens rykte ifall de öppet påstod något annat. Således antar de en sorts auktoritetsposition i samhället som allmänheten litar på i olik utsträckning. Från den här synvinkeln uppvisar sig den journalistiska teorin om det journalistiska yrket i praktiken som motstridig. Att journalister uppvisar en bild av pålitlighet samtidigt som de uppmuntrar sin publik att vara kritiska gentemot det som publiceras kan bli förvirrande. Även om det är fråga om att ett mediehus tillsäger allmänheten att vara kritiska i förhållande till *de andra* mediehusens publiceringar, och inte nödvändigtvis sina egna, blir uppfattningen ändå att nyhetsrapportering överlag kanske inte går att lita på.

Ett undantag där mediehuset själv tvärtom skapar ett sorts sammanhang där deras publiceringar *inte* ska tas på så stort allvar är kvällstidningar. J. L. Austin påvisar att yttranden har en viss betydelse på grund av omständigheterna som yttrandet sägs i, vilket stämmer både när man ser på mediehus som vill framträda som pålitliga och mer ”seriösa” samt mediehus som är mer genomskinliga med sitt syfte att väcka reaktioner. Såväl journalisterna som publiken verkar vara medvetna om att kvällstidningarnas publiceringar är dramatiserade, vilket betyder att de kanske stundvis tänjer på gränsen och yttrar sig på ett sätt som till och med kan uppfattas av vissa som fånig. En nyhetsmedia som skapat ett sammanhang där de inte nödvändigtvis tas på allvar ger dem friheten att vara ”fåniga” om det betyder att de fångar människors uppmärksamhet. Baksidan av den här friheten är dock att det har en pojken som ropade varg-effekt. Om och när samma nyhetsmedia verkligen vill varna sin publik om någonting eller rapportera om något som allmänheten borde vara medvetna om, är det inte sagt att de tas på allvar.

Det som också påverkar den journalistiska arbetsprocessens riktning är vad journalistens slutliga mål är, antyder Sheridan Burns och Matthews, vilket belyser hur diffust det blir att försöka fastställa en ”generell” arbetsprocess för journalister. Utöver att likvärdigt uppfylla kraven på etisk, sanningsenlig och medryckande nyhetsrapportering kan dagens journalist anses ha flera andra möjliga mål som är lockande att sikta på. Valet att rapportera om en viss nyhet kan exempelvis vara mer motiverat av det sistnämnda journalistiska kravet, det vill säga rapportering som lockar till vidare läsning, än att nyheten rapporteras etiskt och så sanningsenligt som möjligt (Sheridan Burns & Matthews 2018, 47). I dagens läge styrs mediekonsumtionen av olika algoritmer som uppmuntrar till att skriva så ”klickvänliga” rubriker och artiklar som möjligt, eftersom det oftast belönas med en stor mängd läsare. En stor mängd läsare betyder följaktligen mer inflytande som journalist, vilket i sin tur kan bidra till större framgång i yrket (Sheridan Burns & Matthews 2018, 45). Att tjäna den allmänna medborgaren sägs ofta vara det ideala målet för journalistiken, men denna föreställning

kanske står hotad inför internet och hur det har format och fortsätter forma modern journalistik. Det verkar även som om journalister kan använda ett av de krav som ställs på dem och gömma sig bakom det då de kritiserats för att bryta mot ett annat journalistiskt krav, vilket i fallet av avhandlingens två exempel verkar vara främst objektiv representation.

Den här bakomliggande motivationen att lägga ”underhållningsfaktorn” före de andra komponenterna i en journalistisk publicering utmanar både den etiska och objektivitetssträvande sidan av nyhetsrapporteringen, vilket även de journalistiska teoretikerna poängterar. Faktum är att journalister också kan försvara val som anses oetiska med argumentet att de har en annan syn på de etiska värderingarna som kritiserats i deras publicering. Att rapportera om en skandal i någon form kan å ena sidan ses som oetiskt från perspektivet av dem som är inblandade, men kan å andra sidan ses etiskt från perspektivet att allmänheten har ”rätt” att veta om samhällseliga händelser. Med syftet att rapportera om nyheter som lockar till största möjliga mängd klickningar, är det kanske föga förvånande att journalister väljer att se det från det senare nämnda perspektivet: allmänheten måste få veta om det som händer i samhället, oavsett vilka följder det kan ha. (Sheridan Burns och Matthews 2018, 46 och 49) Detta kallas ofta för konsekvensneutralitet eller konsekvensneutralitetsprincipen.

Sheridan Burns och Matthews skriver att journalism i huvudsak måste styras av allmänhetens intresse (2018, 57), vilket i det här fallet betyder sådant som människor ”borde” vara intresserad av som medborgare för att det berör dem på något sätt. Hur man definierar ”det allmänna intresset” är ändå inte helt entydigt, eftersom det finns många olika synvinklar på vad det konceptet innebär. Hela uppsättningen kring att motivera varför en nyhet skulle vara i allmänhetens intresse tycks dessutom bita sig själv i svansen: journalisten ska styras av allmänhetens intresse, det vill säga vad de *borde* vara intresserade av, men i princip är det journalisten som avgör vad detta normativa antagande är då hen bestämmer vad som publiceras.

I kapitlet ”Journalism as decision making” ur boken *Understanding Journalism* (2018) presenteras en riktningsgivande definition av vad en journalistisk publicering bör innehålla för att man ska kunna påstå att den tjänar allmänhetens intresse. För det första ska journalisten bakom publiceringen kunna konstatera att alla påståenden i publiceringen har en verifierbar grund, och för det andra ska hen se till att alla frågor i nyheten blir besvarade. Detta innebär främst att de sex grundläggande journalistiska frågorna ”vem, vad, var, när, hur och varför” inte lämnas obesvarade, samtidigt som man bör vara öppen om en eller flera av frågorna inte ännu har ett tydligt svar. Till denna definition hör dock inte något som kan anses

vara riktninggivande när det kommer till att välja själva nyheten i fråga, vilket skulle kunna påstås vara det allra viktigaste då det kommer till att värna allmänhetens intresse.

Då man tar in Austins och Cavells tankesätt i diskussionen bevisar de att språkanvändning har många dimensioner som måste tas i beaktande, eftersom sättet man väljer att se på ett yttrande påverkar hur man kommer att använda det. Speciellt med Austin i åtanke kan man betrakta konceptet ”nyhetsrapportering som tjänar det allmänna intresset” från i alla fall två olika synvinklar. Det första av dessa är att se på nyhetsrapportering som illokutionära talakter, vars syfte är att presentera information som är viktig och relevant för medborgare. Det här är sannolikt det sätt som journalister gärna ser på saken, emedan detta innebär att nyhetsrapporteringen kan försvaras med argumentet att den tjänar ett viktigt syfte. Det här tankesättet går även ihop med konsekvensneutralitet, det vill säga att journalister bör publicera oavsett vilka påföljder det kan tänkas ha, eftersom det viktigaste anses vara att allmänheten är medveten om vad som sker i samhället. Det andra sättet att se på konceptet ”nyhetsrapportering som tjänar det allmänna intresset” är att uppfatta det som perlokutionära talakter. Från den här synvinkeln är nyhetsrapporteringens främsta syfte att väcka uppmärksamhet och i den (annorlunda) meningen tjäna det allmänna intresset. Det verkar finnas frestelse att tänka på saken just i termer av att påyrka reaktioner, eftersom det nutida medielandskapet är föreskrivet av diverse klickningslockande strategier. Således har bilden av begreppet ”allmänhetens intresse” förändrats hos många, inte minst hos journalisterna.

Den tredje och sista ”regeln” bidrar kanske allra mest till avhandlingens diskussion om de två typexemplen, emedan den lyder att journalisten måste vara ”medvetet övertygad om att rapporteringen är rättvis och att alla möjligen orsakade skador till inblandade personer kan rättfärdigas med grunden att det är för allmänhetens bästa” (Sheridan Burns och Matthews 2018, 57). Med detta argument som utgångspunkt kan en journalist i princip alltid rättfärdiga en publicering som handlar om en offentlig person, speciellt om personen är inblandad i politik, eftersom journalisten kan hävda att det är något som den allmänna medborgaren bör veta. Om det räcker att journalisten själv är ”medvetet övertygad” om detta går det i princip inte att motsäga. Det här kan visa sig bli problematiskt från många perspektiv, men kanske i synnerhet från synpunkten av avhandlingens exempelfall. Om det inte spelar någon roll hur en händelses berörda personer påverkas av nyhetsrapporteringen, kan man därmed också påstå att det inte borde spela någon roll hur händelsen framförs. Detta verkar införa ett sorts övermod i journalistens yttranden och overseende av vilka effekter de kan ha på publiken och således också omvärlden som helhet.

Förhållandet mellan denna mer påträngande sida av journalistik och allmänhetens intresse går inte alltid hand i hand. Bill Kovach och Tom Rosenstiel skriver i kapitlet ”Journalists have a responsibility to conscience” i sin bok *The Elements of Journalism* att journalistik kan vara utnyttjande i sin natur (2021). Att avgöra hur långt man kan gå genom att använda ”allmänhetens intresse” som förevändning förrän man överskrider gränsen till oetisk nyhetsrapportering är minst sagt komplicerad. ” - - a heavy burden rests on the ethics and judgement of the individual news gatherer and the organization that publishes the work” (Kovach & Rosenstiel 2021, 311). Här bör det poängteras att detta inte endast gäller vad journalister väljer att rapportera om. *Hur* journalister rapporterar om en händelse kan anses vara minst lika relevant.

Kovach och Rosenstiel verkar säga att när rapporteringen blir allt mer vinklad och dramatiserad i syftet att få uppmärksamhet slutar det journalistiska målet handla om vad som är i allmänhetens intresse. Då en händelse presenteras i en artikel och därmed kan kallas för ”journalistisk publicering” är det dock möjligt att vinklingen och dramatiseringen går tämligen obemärkta. En läsare som litar på den mediekälla hen konsumerar kan få läsaren att godta journalistens narrativ som obestridlig fakta. Då kunde man ställa frågan om målet bakom rapporteringen verkligen är journalistikens viktigaste princip, det vill säga att tjäna allmänhetens bästa, eller om det snarare är att påverka allmänhetens syn på en händelse på ett sätt som gynnar journalisten (Kovach & Rosenstiel 2021, 72). Dessa två principer har i och med journalistikens utveckling börjat uppfattas som ömsesidigt uteslutande, men det finns inte nödvändigtvis grunder för att bevisa eller motsäga detta. För att komma underfund med om journalister samtidigt kan tjäna allmänheten och sig själva, måste det först lyftas fram fall där detta inte lyckats och identifiera varför.

Ansvar som journalister bär på är direkt i samband med olika syner av vad journalistisk objektivitet innebär, skriver Kovach och Rosenstiel i kapitlet ”Journalism of verification” (2021, 113). Journalistens ansvar att rapportera om nyheter på ett så rättvist sätt som möjligt handlar inte om att ge journalistisk objektivitet en specifik definition, eftersom alla försök att göra detta hittills endast lett till en stereotypisk bild av objektivitet, enligt Kovach och Rosenstiel (2021, 113). Om man inte låter begreppets betydelse – och följaktligen dess tillämpning i det journalistiska arbetet – vara rörligt, riskerar man att utesluta den sida av journalistiken som strävar till att hjälpa människor lära sig om världen. Kovach och Rosenstiel verkar mena att om man fäster sig för hårt vid en viss tanke om journalistisk objektivitet blir journalistik endast ett verktyg för människor att rättfärdiga sina egna förutfattade meningar (Kovach & Rosenstiel, 2021). Samtidigt verkar en för rörlig och

relativ uppfattning om vad som är objektiv nyhetsrapportering fungera som en sköld för kritik mot journalister, vilket kan bli ett problem skilt för sig.

Det centrala i den teoretiska diskussionen om journalistisk objektivitet är sammanfattningsvis att den betar sig olika beroende på situationen, vilket är något jag vill ta i beaktande i mina diskussioner kring de två exemplen jag valt för avhandlingen. Det blir diffust att gå efter vad journalistisk teori säger om objektiviteten: att den både följer förutbestämda regler och är öppen för tolkning. I avhandlingens exempel med nyhetsrapportering från Sanna Marins festsandal och Ebba Buschs felcitering kommer det förhoppningsvis fram vad denna konflikt medför. I samband med detta har jag avsikten att undersöka de aspekter av språkanvändning som journalister inte tar i beaktande. Således introduceras både Austin och Cavell i diskussionen, för att förhoppningsvis komma åt vad det betyder då journalister inte uppmärksammar de sätt som deras yttranden påverkar omvärlden. Språkanvändningen i de två exemplens nyhetsrapportering belyser förhoppningsvis vad J.L. Austin vill säga om språkets inverkan på omvärlden, samtidigt som det är ett sorts ”prov” för hur Austins tankar kan appliceras i olika situationer som har betydelsefulla omständigheter.

Som komplement vill jag även lyfta fram vad Stanley Cavell syftar på då han tar fasta på följderna av att man uttrycker sig på ett visst sätt. Hans tankar är angelägna i denna avhandling, emedan de lägger vikt på de effekter av språkanvändning som Austin negligerar. Med hjälp av Austin kan jag peka ut problematiken i teoretisk och praktisk journalistik bara till en viss punkt. I vissa fall kan Austin till och med anses passa ihop med journalisters självbild, emedan journalister exempelvis kan göra anspråk på att deras publiceringar är beskrivningar vars bredare följder de inte kan ta ansvar för. Löpsedlar med dramatiserade rubriker vars syfte är att skrämna sina läsare kan på liknande sätt påstås vara varningar. Som Austin antagligen skulle se på detta är att journalisternas påståenden inte kan motbevisas, eftersom han i *How To Do Things with Words* antyder att följderna till en viss typs språkanvändning är slumpmässig och således ointressant. Cavells utveckling och kritik av Austins tankar förser avhandlingen däremot med en rikare grund för diskussion, där följderna får en större roll. Här kommer man även in på vad som är relevant för objektiviteten i nyhetsrapportering, det vill säga vad som gör att en publicering anses vara jävig och om det går att undvika i det allt mer komplexa medielandskapet. Genom diskussionerna om exemplen siktar jag med andra ord på att klargöra ifall journalister kan samtidigt vara rättvisa mot sig själv, sin publik och personerna som hen rapporterar om.

2.3 J.L. Austins språkteori

De journalistiska teorier jag har valt för denna avhandling erbjuder en startpunkt för mina funderingar kring forskningsfrågan ”Vad kan det innebära att omvärlden påverkas av språket i nyhetsrapporteringen?”. De hjälper att utforma den spelplan som jag utgår ifrån i denna avhandling, eftersom att de kommer med insikt om hur journalister själva tänker om sitt arbete och den uppgift de har i samhället. På det här sättet knyter teoretikerna avhandlingens tematik till det journalistiska arbetet. Teorierna är dessvärre tämligen ytliga då de kommer till att undersöka vilka omständigheter som exempelvis påverkar journalisternas förmåga att formulera sig objektivt. Ett genomgående tema för de journalistiska teorierna, är att de förklaras genom vad journalister har blivit vana med att göra i praktiken. Vad det till exempel betyder att journalisterna har uppfattningen att deras yrke gör dem skyldiga att rapportera om relevanta händelser för allmänheten blir aldrig utforskat. Också den journalistiska teorins uppfattning om hur objektivitet fungerar i praktiken är stundvis väldigt otydlig. Teorierna ser inte ut att ta i beaktande hur de motsäger varandra och hur saknad reflektion kring detta kan leda till mycket betänklig journalistik. Många frågetecken kring språkets användning i nyhetsrapporteringen och dess innebörd blir således obesvarade, vilket jag önskar att Austin och Cavells tankar kan kompensera för i någon mån när jag tar itu med avhandlingens två exempel.

I sin föreläsningsserie *How to do Things with Words* utforskar J.L. Austin något han anser vara en bortglömd dimension av språket och dess performativa¹ karaktär. I de första kapitlen presenterar Austin begreppet performativa yttranden (*performative utterances*) för att fånga denna sida av språket. Austin använder sig av följande exempel för att illustrera performativa talakter: ”I name this ship the *Queen Elizabeth*’ – as uttered when smashing the bottle against the stem.” och ”I bet you sixpence it will rain tomorrow.” (Austin 1962, 5) När man säger dessa meningar gör man något annat än att säga något sant eller falskt. Performativa yttranden är handlingar med vilka man verkställer händelser i världen, vilka Austin vill påpeka är en viktig del av språk och dess användning. Allt performativa yttranden behöver för att ”fungera” är rätt omständigheter, hävdar han. Om exemplen konstaterar Austin ”In these examples it seems clear that to utter the sentence (in, of course, the appropriate circumstances) is not to *describe* my doing of what I should be said in so uttering

¹ Det bör nämnas att J.L. Austins användning av ordet performativ (*performative*) inte är den samma som hos Judith Butler, vars definition av performativitet (*performativity*) utgörs av yttre faktorer. Butler använder ordet i samband med genus och hävdar att det är en sorts pågående performativ ”handling” att uppvisa sig tillhöra ett visst kön. Grunden för den här sortens performativitet finner man således i de exempel man får från sin omvärld samt hur man uppfattas av ens omgivning. Förutom att Austins performativitet inte har samma förbindelse till genus, hänvisar han också mer till den ”inneboende” performativitet som språket kan ha. Den här sortens performativitet är följaktligen inte beroende av utomstående faktorer på samma sätt som Butlers performativitet.

to be doing or to state that I am doing it: it is to do it.” (Austin 1962, 6) Det här belyser utgångspunkten som Austin har i sin föreläsningsserie.

Efter att Austin framfört exempel på talakter som är något annat än sanna eller falska beskrivningar, kommer han dock fram till att performativa uttalanden bara är en av flera talakter. Hans eget påstående om att vissa uttalade meningar är handlingar i sig visar sig vara för snävt då han fortsätter räkna upp de regler och undantag som performativa talakter innebär, vilket leder till att han överger sin ursprungliga diskussion där han endast kontrasterar beskrivningar och performativa yttranden. Austin konstaterar att eftersom det inte verkar vara så lätt att separera performativa yttranden från sådant som *inte* är performativt, är det nödvändigt för honom att reducera diskussionen till hur många sätt det finns att göra någonting genom att säga någonting (Austin 1962, 109). Då blir det tydligt, säger han, att även de mest ”vardagliga” sätten att använda språk är handlingar i sig: ” - - we began by distinguishing a whole group of senses of ‘doing something’ which are all included together when we say, what is obvious, that to say something is in the full normal sense to do something - -.” (Austin 1962, 94) Med andra ord verkar han säga att det inte finns sätt att använda språk utan att samtidigt utföra en sorts talakt, och han fortsätter genom att försöka dela upp talakter i tre olika kategorier.

De tre typer av talakter som Austin väljer att definiera är lokutionära, illokutionära och perlokutionära talakter. Alla yttranden innehåller dessa tre talakter, menar Austin, och han börjar med att presentera den talakt vars definition kanske är mest avgränsad av de tre – den lokutionära talakten (*locutionary act*). Handlingen att ”säga något”, att använda sig av vissa uttryck i deras fullkomliga mening, är således en lokutionär talakt (Austin 1962, 94). Det här betyder i princip att lägga olika ord efter varandra på ett logiskt och meningsfullt sätt. Den andra kategorin kan uppfattas som en del av lokutionära talakter, skriver Austin. ”To perform a locutionary act is in general, we may say, also and *eo ipso* to perform an *illocutionary act* - -.” (Austin 1962, 98) Den illokutionära talakten, i motsats till den lokutionära talakten, handlar dock om handlingen *i och med* att säga någonting och inte endast *att* säga någonting (Austin 1962, 98).

Austin hamnar i en besvärlig situation då han försöker göra en tydlig skillnad mellan vad det verkligen betyder att utföra en lokutionär talakt kontra en illokutionär talakt, eftersom det finns så många olika sätt som dessa talakter kan användas på. ”It makes a great difference whether we are advising, or merely suggesting, or actually ordering, whether we were strictly promising or only announcing a vague intention, and so forth” (Austin 1962, 99) Vilket sätt och i vilken kontext man uttrycker sig på bestämmer om man kan kalla det för både en

lokutionär och en illokutionär talakt, verkar han mena, emedan en och samma talakt kan höra till flera kategorier samtidigt. Samma gäller för den sista av de tre kategorier han tar upp.

Den sista kategorin som Austin presenterar i den åttonde delen av sin föreläsningsserie är perlokutionära talakter, som är den allra mest relevanta för denna avhandlings tema. Att säga någonting kommer allt som oftast leda till vissa följder beroende på de känslor, tankar och handlingar som talaren själv eller mottagaren innehar. Då man genomför en talakt som har avsikten eller syftet att leda till specifika följder av detta slag, använder man sig av en så kallad perlokutionär talakt (Austin 1962, 101). För att tydliggöra dessa tre kategorier och jämföra dem sinsemellan använder han sig av följande exempel: "We can - - distinguish the locutionary act 'he said that...' from the illocutionary act 'he argued that...' and the perlocutionary act 'he convinced me that...'" (Austin 1962, 102) Senare vill han dock poängtera att detta endast är några av de typer av talakter som finns, och att det finns flera andra som han inte nämner (Austin 1962, 110).

Eftersom att våra talakter är handlingar, poängterar Austin att man måste komma ihåg skillnaden mellan att frambringa följder som var menade och sådana som inte var det. Dessutom kan talaren ha avsikten att åstadkomma en viss effekt som ändå uppstår, konstaterar Austin, eller så har talaren *inte* avsikten att framkalla en viss effekt men den sker i alla fall. Austin anser att det går att handskas med denna krånglighet genom att a) tydligt göra en skillnad mellan försök och åstadkommande samt b) använda sig av olika språkliga verktyg för att kunna uttrycka missförstånd. Med dessa språkliga verktyg syftar han till användningen av ord som "oavsiktlig" och "misstag". I en fotnot hävdar Austin att den här komplikationen kan framkomma genom lokutionära likväl som illokutionära talakter. "I may say something or refer to something without meaning to, or commit myself unintentionally to a certain undertaking; for example, I may order someone to do something, when I did not intend to order him to do so." Det är dock i samband med perlokutionära talakter som komplikationen framkommer allra mest, säger Austin. (Austin 1962, 106) Med det här verkar han mena att perlokutionära talakter är mer oförutsägbara än de två första typerna av talakter.

Det hör till perlokutionära talakter att de har en viss följd, kunde man säga. Vad exakt följden blir kan talaren dock inte alltid förutse. Också då den perlokutionära talakten har lett till den omedelbara följden som var avsedd, kan den även ha lett till en mer långsiktig följd som inte var avsedd av talaren. I och med att detta kan leda till en oändlig härledning av följder som var mer eller mindre avsiktliga, väljer Austin att inte spinna vidare på vad som möjligen kan kallas för "följder" av en viss talakt. "That we can import an arbitrarily long stretch of what might also be called 'consequences' of our act into the nomenclature of the

act itself is, or should be, a fundamental commonplace of the theory of our language about all ‘action’ in general.” (Austin 1962, 107) Således verkar han inte vara särskilt intresserad av att fortsätta diskussionen om vad det betyder att framkalla en viss effekt som kanske inte var avsiktlig, men som ändå kunde förutses av talaren. Detta är något jag vill komma tillbaka till senare.

För att förtydliga skillnaden mellan illokutionära och perlokutionära talakter fokuserar Austin ändå på just följderna av dessa talakter. Ilokutionära talakter kräver följandet av ett visst mönster för att de ska ”lyckas”, säger Austin. Om jag exempelvis vill varna mina åhörare men de kunde inte höra vad jag sade eller de uppfattade varningen som någonting annat, blev min illokutionära talakt inte fullförd. Austin poängterar följaktligen att illokutionära talakter måste leda till rätt sorts effekt för att vara lyckade illokutionära talakter: ”Unless a certain effect is achieved, the illocutionary act will not have been happily, successfully performed” (Austin 1962, 116). Därmed handlar illokutionära talakten om att efter bästa förmåga säkerställa åhörarens upptagningsförmåga (*uptake*) (Austin 1962, 117), det vill säga se till att de hör en framställa den illokutionära talakten och vara tydlig med vad du menar genom att uttala den. Till illokutionära talakter hör dessutom att åhöraren signalerar att hen förstår vad man säger, vilket sedan leder till att talaren har en uppföljning (Austin 1962, 118). Om jag lovar att möta min vän en viss tid på en viss plats måste vännen vara där just den tiden, precis som jag själv, om den illokutionära talakten av att lova någonting ska bli uppfylld.

Perlokutionära talakter är däremot inte bundna av specifika följder, säger Austin. En perlokutionär talakt behöver bara ha en effekt av *något* slag för att beaktas som perlokutionär. Perlokutioner (*perlocutions*) är således både avsiktliga och icke-avsiktliga följder av talakter. Därmed är perlokutionära talakter inte heller bundna till specifika sammanhang eller sedvanor i motsats till illokutionära talakter (Austin 1962, 119). Således är den perlokutionära talakterna mer oförutsägbar än de två andra typerna av talakter, eftersom man inte kan förutse på vilket sätt det man säger kommer att mottas av sin åhörare eller styra vilka exakta effekter den har.

Det här är i alla fall vad Austin verkar säga då han hävdar att perlokutionära talakter inte följer ett mönster likt illokutionära talakter. Faktum är ändå att ett och samma yttrande kan vara likväl lokutionärt, illokutionärt och perlokutionärt, i och med att man genom att forma en fullkomlig mening kan ha syftet att göra något med att säga meningen och utöver detta kan ha åstadkommit en följd genom att ha sagt meningen. En person som förstår hur språk fungerar och hur hen använder sig av det måste vara medveten om att hen mycket väl

kan uppnå alla dessa tre talakter med ett yttrande. Om inte hen förstår denna innebörd av att använda språk använder hen de facto inte språk, emedan medvetenheten om vad språk innebär känns som en ofrånkomlig utgångspunkt för dess användning.

Journalister har ofta uppfattningen att deras arbete är att beskriva vad som händer i vår omvärld, precis som Bengt Johansson skriver i sitt kapitel i teoriboken *Handbok i journalistforskning*. Vad det betyder att ”endast beskriva” omvärlden utan att ta dessvärre ställning till den eller vinkla den framkommer endast i beskrivningen av de arbetsprocesser som journalister tillämpat i praktiken. Det som jag tycker mig saknas från det mesta av den journalistiska teorin är en djupare förklaring av vad det betyder att beskriva händelser i omvärlden och om dessa beskrivningar verkligen är endast beskrivningar. Tankesättet att allt man rapporterar till allmänheten är rena beskrivningar kan dessvärre bli problematiskt då det kommer till att ta ansvar för de följder som rapporteringen kanske har. Kan inte journalistiska beskrivningar av verkligheten vara lika mycket illokutionära och perlokutionära, i och med att journalister på sätt och vis gör någonting i att rapportera en viss händelse och genom att formulera sig på ett visst sätt.

Talaren och åhöraren i Austins exempel verkar handplockade för just Austins argument och berör oftast väldigt generella situationer. För att tillämpa hans idéer i just den här avhandlingen anlitar jag rollen av talare till journalister och rollen av åhörare eller publik till allmänheten, det vill säga en mer odefinierad och anonym grupp av människor. Frågan är om Austins definitioner av olika sätt att använda sig av språk fungerar då man tar i beaktande de omständigheterna som råder i denna uppställning. Som journalist har man ändå en ganska annorlunda position i förhållande till de som lyssnar på en, emedan det man säger i sina publiceringar tas emot av många med antagandet att det måste stämma. Därmed kunde man argumentera att en journalists beskrivning alltid har en viss perlokutionär följd och är således inte någonsin endast en beskrivning.

Utöver detta verkar det spela roll vilket mediehus journalisten skriver för och vad för uppfattning allmänheten har av det. Ett mediehus som Yle eller Helsingin Sanomat i Finland har ett visst prestige som antagligen leder många av deras läsare till att förvänta sig en viss ”nivå” i nyhetsrapporteringen. Denna förväntan kan mycket väl påverka hur de ser på vad dessa mediehus publicerar. Oavsett om rapporteringen är ”saklig” eller inte, godtas den av de flesta som det, eftersom nyheten rapporterades av ett trovärdigt mediehus. Det här är en makt som journalister ignorerar om de påstår att deras nyhetsrapportering är verklighetsbeskrivningar. Talarens auktoritetsposition verkar således påverka talakten, vilket Austin visserligen uppmärksammar. Med vissa talakter är det väsentligt att talaren har en

specifik position eller befogenhet att yttra den, i alla fall om talaren vill att talakten ska ha den effekt som var tänkt, säger Austin. Det är inte till exempel detsamma vem som uttalar orden ”Jag dömer dig till tio års fängelsestraff” i en rättsal. För att yttrandet ska fullföljas måste talaren vara en domare. Austins exempel av det här kretsar ändå mest kring auktoritet genom institutionella positioner, något man endera har eller inte, men det jag tycker mig saknas är mer nyanserade exempel. Den auktoritet som olika mediehus har går inte nödvändigtvis att jämföra sinsemellan, eftersom den kan uppfattas olika beroende på publikens förhållningssätt till dem. Således är det värt att ta en närmare titt på hur den här sortens auktoritetsposition påverkar en talakts följd.

Om en nyhet däremot publiceras av en skvallertidning eller en kvällstidning likt Iltä-Sanomat är publikens förväntningar väldigt annorlunda. Kring sättet att formulera och framföra nyheter i dessa tidningar råder en sorts medvetenhet om att det inte är lika ”seriöst” som exempelvis rapporteringen i Helsingin Sanomat. Dynamiken mellan talaren och publiken är således annorlunda än då man talar om mediehus som Yle och Helsingin Sanomat, men trots detta verkar talarens yttranden ha liknande effekt på åhöraren. Även om en person som läser en rubrik likt ”Detta är Putins följande steg” (på framsidan för Iltalehti den 31.1.2023) vet att det hör till kvällstidningens jargong att överdriva och att tidningen sannolikt *inte* vet vad Putins följande steg är, kan det ändå omedvetet väcka känslor av stress och oro inom läsaren, som leder hen till att vilja läsa hela artikeln.

Också de mediehus som inte anses vara pålitliga har därmed räckvidden att påverka många människor med vad journalisterna väljer att skriva. Det bör också påpekas att mediehus som åtnjuter en hög nivå av tilltro från allmänheten också har förmågan att skrämmas och överdriva för att fånga läsarens uppmärksamhet. Det är möjligt att deras publik således kan föras bakom ljuset lättare än kvällstidningarnas läsare, eftersom att de mer prestigefyllda mediehusen inte förväntas fiska efter uppmärksamhet. Oavsett omständigheterna verkar journalisterna med andra ord ha en maktposition i och med sin auktoritet.

Journalister verkar ta del av både illokutionära och perlokutionära talakter även om de ignorerar dem. Det här är inte bara tydligt i publiceringar med rubriker som ska skrämman sin publik till att vilja läsa artikeln. I finska tv-nyheter är det kutym att ha en så kallad ”loppukevenny” (övers. ett lättsamt slut) som avslutning efter att alla nyheter har lästs upp. Det här görs med syftet att inte tittaren ska känna sig illa till mods efter att ha sett rapporteringen av alla de oroande nyheterna. De oroande nyheterna fungerar som en krok med vilken man fångar uppmärksamhet, verkar det som. Publiken kommer dock inte att

återvända för att konsumera fler oroväckande nyheter om de får ångest av den ångestväckande stämningen.

”Loppukevenns” fungerar som nollställare för de negativa känslorna som de allvarliga nyheterna väcker. Införandet av kutymor som ”loppukevenns” visar att mediehus är fullt medvetna om den effekt som deras nyhetsrapportering kan ha på sin publik. Det här ger ännu mer grund för argumentet om att journalister tar del av illokutionära och perlokutionära talakter men väljer ofta att ignorera vad det betyder för dem och för deras åhörare. Detta anser jag äventyra bland annat objektiviteten i det journalistiska arbetet, emedan rapportering som kan beskrivas som en illokutionär eller perlokutionär talakt påverkar per definition sin publik.

2.4 Stanley Cavells utveckling och kritik av Austins tankar

Stanley Cavell börjar sin essä *Passionate and Performative Utterance* (2005) med att jämföra Austins uppfattning av passion med Aristoteles sätt att framföra det. Enligt Cavell anknyter Aristoteles passion², i bemärkelsen av lidelse, med en sorts passivitet som andra filosofer likt Spinoza och Nietzsche godtagit i sitt arbete. Cavell anser att man speciellt inom den analytiska filosofin därmed avfärdat passionens roll i människolivet. Detta har gjorts med avsikten av att förhoppningsvis kunna reducera passion till någonting som inte nödvändigtvis behöver diskuteras, anser Cavell. Austin gör sig skyldig till just detta genom att abrupt avbryta de delar av *How to do Things with Words* där han kommer i närheten av att analysera situationer då talakter oundvikligen har att göra med känslor. (Cavell 2005, 178)

Cavell säger att hans syfte med essän är att ifrågasätta språkteori som i första hand betraktar användningen av språk som en handling och bara tillfälligtvis som ett sätt att uttrycka begär (*desire*). Han anser att Austins teori tycks hela tiden vara på väg att gå djupare in i den mer expressiva aspekten av språkanvändning, men strävar av någon anledning emot att ta det slutliga steget. Som följd är det någonting som saknas i Austins språkteori, säger han, och detta är något som Cavell kallar för uttryck av passion (*passionate utterance*). (Cavell 2005, 118) Han fortsätter med att påstå att det lilla som Austin nämner om passion och dess förhållande till talakter antyder att de konflikter som medförs av känslouttryck i språk, kan separeras från språk helt och hållet. ”- - [Austin] gave the air of having thought through the issue more thoroughly than he was quite showing.” (Cavell 2005, 182) Det här

² Med ordet ”passion” syftar jag i den här avhandlingen inte nödvändigtvis till det svenska ordet i sin fulla betydelse. Däremot ämnar jag fånga vad Cavell menar då han använder det engelska ordet ”passion” i bemärkelsen som hänvisar till känslor och den passivitet som vi människor har inför dem, enligt Aristoteles.

verkar vara ett sätt för Austin att undvika ett samtalsämne som han inte har bestämda åsikter i.

En orsak till detta anser Cavell vara att Austin är fäst vid tanken om vad som är konventionellt, det vill säga vad som är passande och opassande situationer för att olika talakter ska fungera. "Appropriateness is essential on Austin's view of assessing ordinary utterances as validity is in assessing formal arguments". Problemet är att konventionalitet inte fångar känslouttryckets betydelse i språkanvändningen, eftersom det inte finns några tydligt etablerade och allmänna regler för hur ett visst känslouttryck fungerar i samband med en talakt. (Cavell 2005, 183) Vad som är en "passande" situation för en perlokutionär talakt varierar från fall till fall. Således koncentrerar sig Austin allra mest på de illokutionära talhandlingarna, menar Cavell, eftersom att de följer ett visst system och har därför en inverkan på språkanvändning som är mer entydigt bestämda och fastlagda. Vad Cavell följaktligen vill belysa är vad människor har för uppfattning om de perlokutionära talakters effekter: "I want to introduce some articulation into the region of the perlocutionary act, with a view toward letting it play a larger role in determining our sense of the effects of speech in as action than it does in Austin's concentration on the region of the illocutionary act". (Cavell 2005, 189) Följderna av en perlokutionär talakt är inte så betydelselösa som Austin låter förstå, säger Cavell.

Cavell hävdar att hans term "uttryck av passion" fungerar som en förlängning av Austins performativa talakter. Cavells teori anser han vara en förlängning i den bemärkelsen att hans teori om perlokutionära talakters villkor går hand i hand med de villkor som illokutionära talakter har enligt Austin (Cavell 2005, 190). Ett exempel på villkor för perlokutionära talakter som speglar Austins villkor för illokutionära talakter är följande: bägge typer talakter har en central aktör, det vill säga den som verkställer handlingen. I illokutionära talakter säger Austin att denna aktör är "jaget" (*the 'I'*) men Cavell påstår att i perlokutionära talakter är aktören däremot "duet" (*the 'you'*). "- the claim to my having embarrassed or harassed you by saying something must come primarily from you." (Cavell 2005, 191) Det här är en av de största skillnaderna mellan dessa två typer av talakter, som Austin förbisett och därmed lämnat sin språk teori ofullständig när det kommer till känslouttryck inom språk, verkar Cavell säga.

Vad Cavell påvisar är att den effekt som perlokutionära talakter har, i formen av ett känslouttryck, är fundamentala för verkställandet av handlingen. Med detta sagt kan det därmed inte vara betydelselöst för talaren vilken reaktion hen väcker i sina åhörare, eftersom talakten är beroende av dess följd. Som Cavell hävdar, är den huvudsakliga aktören i

perlokutionära talakter den andre och således är det märkligt att påstå att talaren inte är medveten om detta. Talaren kan ha en viss önskad följd i åtanke då hen uttrycker en talakt, men samtidigt måste talaren veta att hen inte kan kontrollera ifall just den önskade följden uppfylls. ”Duet” eller ”den andre”, vad man än vill kalla det för, är den som fastställer vilken effekt talakten har. Cavell verkar ändå inte säga att talaren är helt maktlös inför vilken effekt hens talakt kommer att ha på åhöraren. Det handlar med andra ord inte om att följden av den perlokutionära talakten är helt oförutsägbar, eftersom avsikten med talakten är att väcka en reaktion. Talarens val att försöka väcka en reaktion i sina åhörare genom att säga någonting kan således inte anses vara helt oskyldigt, även om reaktionen inte var exakt den som talaren hade siktat på att väcka.

Något som således framkommer i både Austins och Cavells texter är ett ställningstagande till talarens ansvar. När Austin först presenterar de sätt som språk kan användas för att göra saker och ting, vill han understryka att de ofta kräver specifika sammanhang för att fungera. Talaren eller åhöraren bör ibland även utföra vissa handlingar eller ytterligare säga någonting som svar för att fullgöra talakten, skriver han (1962, 8). På så sätt fäster han sig mycket vid institutioner, det vill säga sammanhang som ger specifika uttalade ord en viss betydelse. Han använder yttrandet ”Jag lovar dig att...” som exempel och uttrycker att den som säger dessa ord antar ett visst ansvar. Orden innebär att talaren lovar någonting till den som har hört och uppfattat orden. Det är egalt i fall talaren verkligen har avsikten att göra vad hen lovat, emedan ett löfte är ett löfte. ”Accuracy and morality alike are on the side of the plain saying that *our word is our bond*” (Austin 1962, 10). Ett löfte som blir brutet är således också ett löfte; ja till och med ett löfte som talaren inte avser att hålla är ett löfte, om än ett ”ihåligt” (*hollow*) sådant (Austin 1962, 16).

Betydelsen av att säga orden ”Jag lovar att...” är med andra ord inte beroende av ifall talaren håller sitt löfte. Ja, i det enskilda fallet kan något mycket väl också vara ett löfte även om talaren inte ens avser att hålla det (även om det naturligtvis inte alltid kan vara så; om ”löftesgivare” aldrig avsåg att hålla sina löften skulle löftesinstitutionen förlora sin betydelse för oss). Med andra ord finns det ett visst ansvar hos den som utför en talakt av något slag bara på grund av den enkla orsaken att man yttrar orden i det givna sammanhanget – ansvaret är knutet till denna publika akt, snarare än till någon ”inre” känsla av ansvar eller avsikt. Som individ kan man därmed inte individuellt bestämma de yttrade ordens roll, utan denna roll bestäms snarare av sammanhanget.

Cavell har en liknande syn på ansvar som Austin, i och med att Cavell bland annat sätter stor vikt på talarens medvetenhet om ”duet”. Hela poängen med talakter som kan kallas

för perlokutionära är, som tidigare nämnts, uppbyggda på att åstadkomma en följd. Vad den här följden kommer att bli bestäms huvudsakligen av den som talakten är riktad till, antyder Cavell, men ett stort ansvar finns även hos talaren. Perlokutionära talakter har som sagt den egenskapen att de ska beröra åhöraren för att åstadkomma en effekt. Medvetenheten om vad en talakt möjligen leder till är därmed ofrånkomlig om man har avsikten att yttra den, menar Cavell. Talaren kan således inte hävda att hen inte bär ansvar för de följder som hens talakt har, emedan ansvaret är något man accepterar då man yttrar ord vars syfte är att framkalla en effekt.

Sammanfattningsvis menar Cavell att de reaktioner som talakter väcker är inte så godtyckliga som Austin framför i *How to do Things with Words*. Om människor blir rädda eller oroliga som följd av någonting som rapporteras i nyheterna är det därmed inte deras ”eget fel”, som vissa journalister kanske hävdar. Journalisten, som i det här fallet är talaren, måste vara medveten om de perlokutionära följder som hens rapportering möjligen kan ha. En avsaknad av medvetenhet om de möjliga följderna skulle betyda att journalisten inte förstår hur språk fungerar, vilket är osannolikt. Därmed bevisar också Cavells utveckling av Austins idéer att journalister använder sig av talakter som är mer eller mindre uttänkta för att väcka reaktioner. Trots detta definieras journalistik fortsättningsvis som ett yrke vars uppgift är att objektivt beskriva händelser i samhället. Denna dikotomi anser jag utgöra ett hinder för integritet i det journalistiska arbetet, vilket i värsta fall kan leda till minskat förtroende för journalister.

3 Exempel I – ”Sanna Marins festskandal”

Dagarna innan onsdagen den 18.8.2022, då händelsen började rapporteras av nyhetsmedier, spreds videor på sociala medier där Finlands statsminister Sanna Marin deltar dansar och sjunger med sina vänner på en fest. Tillfället uppges ha skett i Kuopio och ha varit ett sommarmöte för Socialdemokraternas riksdagsgrupp. Videorna publicerades inte av Marin själv, utan av andra som var närvarande under tillfället. Kontot där videorna ursprungligen lades upp var privat och hade endast vissa utvalda följare som kunde se videorna då de lades upp. Det uppdagades därmed snabbt att materialet inte var avsett att bli offentligt, då Marin inte hade gett tillstånd till att publicera eller dela videorna hon var med i. Vid det här laget hade videor och bilder från samma tillfälle redan delats tusentals gånger på sociala medier som Instagram och Tiktok och många hade redan sett eller skulle få se materialet förr eller senare. De första nyhetsmedierna som rapporterade om händelsen var de finska kvällstidningarna Iltalehti och Ilta-Sanomat. (Lindström 2022)

Det som verkade göra människor mest upprörda då de sett det läckta materialet, var att de inte kände igen statsministerns beteende på videorna i jämförelse med hennes fattning i professionell miljö. Det här kommer fram bland annat i de hundratals kommentarerna som dök upp i kommentarsfälten för de delade videorna. Exempelvis på sociala medieplattformen Twitter hittar man inlägg där några uttrycker sitt missnöje över Marins beteende i de läckta videorna. En användare fördömer Marin genom att jämföra henne i videorna med tonåringars beteende ([Tweet.html](#)). Andra påstod att de var oroliga över hur statsministerns beteende skulle reflektera på Finlands bild ute i världen. De uttryckte oro över att Marins läckta videor således äventyrar Finlands trovärdighet och säkerhet. Allmänhetens negativa reaktioner är det som ges mest plats i kvällstidningarna som rapporterar om händelsen först. Många uttrycker dock också sitt stöd för Marin och försvarar henne på sina sociala medier. Samtidigt sprider det sig ändå ett rykte om att man kan höra någon av de andra närvarande i videorna ropa ordet ”jauhojengi” (översätts ungefär ”mjölgänget”), vilket tolkas som att det hade försiggått drogmissbruk under tillfället. Ryktet ger upphov till mer kritik och missnöje gentemot statsministern, rapporterar nyhetsmedier. Kvällstidningen Iltalehti publicerar en artikel den 18 augusti med rubriken ”Nyt se on varmaa: Marin-videolla lauletaan jauhojengistä” (övers. ”Nu är det säkerställt: Det sjungs om mjölgänget på Marin-videon. Senare hävdar Marin i en intervju att ordet man hör sägas på videon är namnet på alkoholhaltiga drycken Jaloviina och inte droger. (Hara, Jantunen och Luotonen 2022) Innan misstankarna om drogmissbruk kunde vederläggas hade diskussioner och kommentarer om statsministerns kompetens redan tagit fart.

Kort efter att de första rapporterna brutit ut onsdagen den 18.8 rapporterades det att Sannfinländarnas ordförande Riikka Purra kommenterat händelsen. Purra rekommenderade offentligt att Sanna Marin tar kål på alla rykten genom att frivilligt ta ett drogtest med vilket Marin kan bevisa att hon inte använt andra rusmedel än alkohol. Centerpartiets riksdagsledamot Mikko Kärnä uttrycker samma åsikt som Purra. Marin svarade på den offentliga rekommendationen i en intervju genom att kommentera att hon inte har något att dölja och därmed har hon inte heller något emot att ta drogtest. Enligt Marin har det så vitt hon vet inte använts droger på festen över huvud taget. I samma intervju tilltalar hon nyhetsmedier direkt då hon uppmanar dem att se igenom de läckta videorna och själva avgöra om de hör eller ser bevismaterial som skulle tala för att droger användes under tillfället. Ryktets sanningsvärde visar sig senare vara obefintligt då resultaten för Marins drogtest är negativa. (Yle News 2022)

En annan diskussion som uppkommer i samband med de läckta videorna är ifall Marin brutit mot någon regel som statsminister då hon lät sig bli alkoholpåverkad under den kvällen som videorna spelades in. Det uppstår misstankar bland annat om huruvida Marin skulle ha kunnat ta ansvar för sin post som statsminister under kvällen om behovet skulle ha framkommit. De som förhåller sig negativt gentemot Marins festande anser att de har en mer ”legitim” orsak att fördöma statsministerns beteende om det visar sig att hon brutit mot protokoll. Därmed uppstår kravet att syna händelsen från en juridisk synpunkt och bedöma ifall någonting olagligt eller ett officiellt tjänstefel begåtts under kvällen som Marins festvideor spelades in. Eftersom att hon formellt var i tjänst under kvällen hade hon ingen vikarie, vilket betyder att Marin enligt kritikerna borde ha varit tillgänglig som statsminister. Detta anser kritikerna inte vara möjligt eftersom hon inte var nykter under kvällen i fråga. Några månader senare den 4.11 rapporterar finska nyhetsmedier att justitiekansler Tuomas Pöysti granskat fallet och kommit till slutsatsen att inget officiellt tjänstefel begåtts av Marin under tillfället som materialet porträtterar. (Paukkeri 2022)

Marin talar offentligt om händelsen under flera tillfällen under de kommande dagarna efter att händelsen nått rampljuset i offentligheten. Under en av de första presskonferenserna hon talar om händelsen uttrycker hon att hon inte gjort någonting fel som man borde be om ursäkt för. Hon medger att hon ”dansat, sjungit och firat ganska livat” men att det handlar om ”helt lagliga saker”. Hon påpekar även att videorna är privata och är filmade i privata utrymmen och att hon har ånget över att de läckt ut i offentligheten. Hon berättar att hon nog var medveten om att hon blev filmad under tillfället, men att hon litade på att materialet inte skulle nå ut till offentligheten utan att det skulle behållas inom privat innehav. Marin säger under samma presskonferens att hon inte upplever att det inte finns något ont i att tillbringa sin fritid med sina vänner på det sättet hon gjorde. Det enda hon säger sig vara ”förargad” (”harmistunut” på finska) över är att videorna kommit ut i offentligheten. (MTV Uutiset 2022, ”Pääministeri Marin kommentoi kohua: ”Olen tanssinut, laulanut ja juhlinut”)

Under en annan presskonferens fortsätter hon försvara sig genom att påpeka att politiker inte behöver ha tjänstledigt för att få gå ut med sina vänner en kväll. Tidigare kommenterade hon att kraven om drogtest är ”märkliga”: ”Pidän myös aika erikoisena, että tällaista vaaditaan” (MTV Uutiset 2022, ”Pääministeri Marin kommentoi kohua: ”Olen tanssinut, laulanut ja juhlinut”). Nu uttrycker hon dock att hon tagit dessa anklagelser om drogmissbruk på allvar och att hon för sin ”egen rättssäkerhet” gjort drogtest. Hon besvarar även frågor om hur berusad hon var under kvällen som videorna spelades in och försäkrar om

att hon aldrig varit så alkoholpåverkad att hon inte skulle ha kunnat ”stå på sina egna ben”. (Torvalds 2022)

Marins förhållningssätt till skandalen ändras dock under de kommande dagarna. Hennes reaktion till händelsen hittills kan ha uppfattats som lugn och saklig, emedan hon uppvisade och uttryckte ställningen att hon inte gjort någonting ”fel”. Det kan argumenteras att Marins förhållningssättet till skandalen blir mer känslofyllt ju längre saken diskuteras och kritiserar offentligt. Under Socialdemokratiska partiets sommarmöte för partiets riksdagsgrupp, gruppleddning och partistyrelse i Lahtis 24.8 håller Marin ett tal för en stor publik. På torgets scen talar hon tårfullt om hur händelsen har påverkat henne och hon uttrycker att hon önskar att ingen någonsin skulle ha sett videorna och bilderna från den kvällen. Hon vidhåller sin tidigare åsikt om att hon inte gjort någonting fel. Hon påpekar att hon också är en människa som bland alla tunga händelser ibland har behov av ”glädje och lättsamhet”. I talet säger hon även att hon vill fortsätta tro på att allmänheten först och främst fokuserar på vad hon och hennes parti gör i sitt jobb och inte på sin fritid. Trots allt detta uttrycker hon också sig i en ursäktande ton, upplever vissa, då hon vill försäkra lyssnarna om att hon kommer att sköta sitt jobb och ”lära sig” av händelsen. Samma dag meddelar polisen att de inte har skäl att starta en utredning om det omtalade bild- och videomaterialet från festen. (Torvalds 2022)

3.1 Nyhetsmedierna lyckades – men med vad?

Strax efter skandalen först rapporterades uppger chefredaktörerna för några av de största nyhetsmedierna i Finland att de tycker händelsen blev sakligt behandlad av dem. Deras åsikter publiceras av Yle i en artikel på deras nätsida. Nyhetsmedierna kommer fram till slutsatsen att de skött sin uppgift bra endast fyra dagar efter att materialet från Marins fest läckte ut till allmänheten. Chefredaktör för den finska kvällstidningen Iltalehti Perttu Kauppinen försvarar sin redaktion då han intervjuas av Yle genom att säga att videomaterialet var ”ytterst avvikande”. Därmed anser han att det skulle ha varit värt att publicera om för nyhetsmedier i vilket land som helst. Faktum att politiker som Riikka Purra, ordförande för Sannfinländarna som sitter i oppositionen, kommenterade händelsen underströk nödvändigheten att rapportera om det, enligt Kauppinen. Samma åsikt har chefredaktör för Helsingin Sanomat Antero Mukka. Han kommenterar att när det handlar om någon med så mycket makt som Finlands statsminister är det nödvändigt att det tas på allvar och undersöks. Med detta antyder Mukka att ansvaret att undersöka händelsen ligger hos nyhetsmedierna. (STT 2022)

Johanna Lahti, chefredaktör för Iltä-Sanomat, säger i artikeln att hon tycker nyhetsmedierna skötte sin samhällliga uppgift i och med att rapportera om Marins festskandal. Lahti påpekar att statsministerns privatliv inte kan liknas vid någon annans på grund av Marins maktposition. Hennes beteende och vad som sker i hennes privatliv kan ha en samhälllig betydelse, enligt Lahti. I och med att nyhetsmedier och dess journalister har skyldigheten att bevaka makthavarna i samhället gjorde de helt rätt i att rapportera om det läckta videomaterialet, menar hon. Trots detta medger andra mediehus att rapporteringen vid vissa tillfällen möjligtvis överskred en gräns. ”Vissa skönhetsfel skedde säkert på vägen för flera aktörer och vissa rapporteringar förlorade sin fattning”, säger Riikka Räisänen, chefredaktör för Yles nyhetsrapportering. Chefredaktör för Helsingin Sanomat Antero Mukka poängterar ändå att man måste se på situationen som helhet. För det första är statsministern synnerligen karismatisk och har därför ”lyckats” få många på hennes sida, enligt Mukka. Dessutom kan det negativa ljuset som nyhetsmedier hamnat i delvis bero på hur situationen utvecklades, säger han. ”Var och en nyhetsmedia har antagligen förväntat sig att händelsen utmynnar i något stort. När medierna sedan inte har kunnat föra vidare nyheten som en växande snöboll har det lett till tolkningen att det handlar om rök utan eld och att Marin antastades i onödan”. (STT 2022)

Marin själv håller inte med om att medierna skötte sig som de skulle, rapporterar Yle i december 2022. Under ett besök till Nya Zeeland och Australien frågas hon under en tv-intervju om kritiken hon fick för det läckta videomaterialet i augusti. Hon konstaterar att det enligt henne inte egentligen var så många som kritiserade henne för händelsen. ”Människor stannade mig på gatan och sa att de stödde mig. - - Enligt dem hade jag inte gjort något fel. Saken blev till ett spektakel för att medierna tyckte det var intressant.” De som är skyldiga till att det läckta videomaterialet blev en skandal är journalisterna och medierna som rapporterade om det, säger hon. Under intervjun ger Marin bilden att medierna förstörde händelsen till något som det inte var i verkligheten. Om medierna inte skulle ha rapporterat om händelsen i den mängd och på det sätt de gjorde, skulle festskandalen inte ha utspelat sig på det sätt som det gjorde, verkar hon mena. (Parkkari 2022)

I efterdyningarna av skandalen tar Opinionsnämnen för massmedier emot 15 klagomål om nyhetsmediernas sätt att rapportera om händelsen. I november publiceras en artikel på Yles hemsidor, där det framkommer att Opinionsnämnden för massmedier inte gett en enda fällande dom som följd av klagomålen. En del av nyhetsrapporteringen lämnar dock mycket övrigt att önska, enligt nämndens ordförande Eero Hyvönen. I samma artikel intervjuas två experter om saken, konsult- och kommunikationsbyrå Tekirs ordförande och

expert inom kriskommunikation Harri Saukkomaa och professor i journalistik på Jyväskyläs universitet Mikko Villi. Bägge är av åsikten att mediehusen saknar självkritik och skulle gärna få reflektera över ifall de i framtiden kunde förbättra deras arbetsprocess på något sätt. Villi påpekar att finska mediehus helt tydligt hade ett finger med i spelet då de kommer till hur händelsen uppfattades av allmänheten. ”I nyhetsrapporteringen om Sanna Marin framträdde en lite olycklig inramning av ordet ”jauhojengi” som ledde till att diskussionen spårade ur i fel riktning” säger Villi i Yle-artikeln. (Mattila 2022)

3.2 Diskussion

J.L. Austins språkfilosofi kan relateras till avhandlingens första exempel på några olika sätt. Det första sättet är att använda sig av hans kritik mot den vid tiden gängse språkfilosofin, som enligt honom i bästa fall gav en förenklad bild och i värsta fall en helt felaktig uppfattning om hur språk kan användas. Ur denna kritik utmynnar argumentet att det finns flera dimensioner av språkanvändning som tar form beroende på det sammanhang som den framkommer i. Det viktigaste som framkommer i Austins föreläsningsserie kunde anses vara att alla talakter har en inverkan på omvärlden, och genom detta kunde man påstå att mediehusen bär på ett större ansvar för händelsernas utveckling än vad de själva vill medge. Austin fokuserar på den roll som konventioner och institutioner spelar för vad som sägs, men han väljer att inte gå in på att diskutera detta i samband med mer svårbestämda omständigheter, vilket Marins festskandal inbegriper och är ett typexempel av. Om journalister och mediehus bortser från mångfalden av de sätt varpå deras publiceringar formar människors uppfattning om världen, är det föga konstigt att de i så fall stundvis kan vara oaktsamma med sina yttranden. Detta är ett problem som avhandlingens första exempel tycks kasta ljus på.

Orsaken varför man kan dra en parallell mellan Austins idéer och Marins festskandal är dock mer mångdimensionell än så. Förutom att Austin vill poängtera de sätt som språk är *annat* än beskrivningar, vill han även komma åt mer nyanserade aspekter av vad beskrivningar av omvärlden kan innefatta. Språkanvändningens vida landskap är inte så svartvitt att en beskrivning måste vara obestridligen sann för att ha värde (Austin 1952, 20). Austin uttrycker intresse för fall där en beskrivning till exempel kan sägas ”ha ett korn av sanning i sig” eller att det enligt någon är ”nästan rätt”. Frågan om beskrivningen är sann eller inte blir således mer komplicerad, vilket Austin anser vara nödvändigt. Därmed kunde han möjligen vara av den åsikten att rapporteringen om en händelse inte nödvändigtvis behöver kunna kallas ”sann” eller ”falsk”, men att den kan förtjäna att bli publicerad om händelsen har så kallat ”nyhetsvärde”. Det är ändå inte ovillkorligt att Marins festskandal kan

räknas som en beskrivning som innehåller någon mån av sanning och att den därmed verkligen har nyhetsvärde, som mediehusen hävdar i försvar mot kritiken.

Då Johanna Lahti, chefredaktören för kvällstidningen *Ilta-Sanomat*, påstod att mediehusen var mer eller mindre tvungna att rapportera om de läckta festvideorna förminskar hon de medvetna val som journalisterna gjorde under processen. Chefredaktören Johanna Lahti menade att när det handlar om en så central person för det finska samhället som statsministern, har nyhetsmedierna en skyldighet att berätta om det för allmänheten (STT 2022). Att vara samhällets så kallade vakthund och att fungera som en spegel för samhället nämns visserligen ofta som en av journalistikens viktigaste uppgifter i mycket av det teoretiska material som denna avhandling har som grund. Hur detta bör tolkas finns det dock ingen enhetlig bestämmelse för. Som Austin påpekar i *How to do Things with Words* är språk sällan *bara* ett sätt att beskriva omvärlden, eftersom användningen av språk också ofta innebär någon form av konkret handling. Man förändrar och omformar världen när man använder sig av språk på ett sätt som är i växelverkan med sammanhanget, säger Austin. Därmed blir man skyldig till att förenkla vad det betyder att uttrycka sig på ett visst sätt om man påstår att nyhetsrapportering endast är en beskrivning av händelser i världen.

Även om man godtar mediehusens argument om att deras rapportering är en beskrivning av en händelse, kan man inte bortse från faktumet att de inte var *tvungna* att publicera rapporteringar om just Marins festskandal. Austins poäng om att beskrivningar kan vara mer eller mindre sanna och ändå ha värde betyder inte att *alla* beskrivningar de facto har nyhetsvärde, som vissa mediehus verkar argumentera. Med andra ord behöver inte allting som statsministern gör vara ändamålsenligt att rapportera som en nyhet. I Yles nyhetsartikel som granskar mediehusens rapportering om festskandalen ville Yles chefredaktör påminna människor om att det handlade om en av Finlands högsta makthavare. Således verkar hon mena att händelsen automatiskt hade nyhetsvärde för att det kretsade kring Marin. Här ligger en fara i metaforiken om att journalisterna är samhällets vakthundar, vars uppgift är att granska och blottlägga makthavarnas varje rörelse. När man ser på det här argumentet som ett försvar i fallet med Marins festskandal verkar det egentligen inte ha någon dessvärre grund. Faktum att det handlar om statsministern betyder inte automatiskt att hennes deltagande i diverse fritidsaktiviteter är relevant information för den allmänna medborgaren. Om journalistkåren som helhet använder vakthundsprincipen som sköld på det här sättet kan de inte ställas till svars för sina misstag, vilket betyder att de kan rama in irrelevanta händelser som någonting viktigt och således inrikta allmänhetens världsbild på ett falskt spår.

En av Austins poänger som möjligen kunde fungera till förmån för mediehusen är dock att språk inte nödvändigtvis går att dela in i sanna och falska påståenden. Innan Austin tog del av diskussionen kring språkfilosofi var den generella uppfattningen att språk används för att beskriva världen. En beskrivning som stämmer överens med den ”yttre världen” är sann och således användbar, medan en beskrivning som inte gör det är falsk. Det som Austin gör är att han pekar ut alla de sätt på vilka språk kan användas utöver att beskriva sanna eller falska ting i världen. Hans tanke kunde tolkas från en synvinkel som gynnar mediehusen i fallet med Marins festskandal. Hela grunden för Austins språkfilosofi är att han vill komma ifrån uppfattningen om att språk endast har något reellt värde då det är ”sanningsenligt” och kan beskriva något som existerar i världen. Utöver så kallade ”sanna” och ”falska” påståenden, består språk också av meningar och uttryckssätt som är varkendera. Bara för att en mening inte bokstavligen beskriver något i världen betyder det inte att den är ”falsk”, utan att dess betydelse kommer fram genom sammanhanget som den sägs i. Samtidigt bör det också påpekas att bara för att ett påstående är sant, betyder det inte att det är problemfritt och att det inte kan ha problematiska aspekter. Språk kräver mer tolkning och förståelse för kontext. Om man dock lägger uppfattningen av språk i en sådan gråzon, där det varken behöver vara sant eller falskt, kan man från mediehusens synvinkel argumentera att det inte är inom journalistens kontroll hur läsarna kommer att tolka nyhetsrapporteringen.

Likaså kunde man dock också argumentera att journalisten måste vara minst lika medveten om den kontext som läsaren befinner sig i och som journalistens uttryckssätt tolkas utifrån. Då man använder språk är den grundläggande utgångspunkten att man kan yttra sig på basen av sin omgivning, antyder Austin. Med andra ord växer språkanvändningen fram ur sammanhanget i omvärlden och påverkar därefter fortsättningsvis hur sammanhanget utvecklas. Därmed skulle det kunna tolkas som en förvanskning av Austins argument om man använde det för att försvara mediehusen i fallet om Marins festskandal. Journalisterna var inte ”tvungna” att rapportera om händelserna precis på det sätt som de gjorde, utan de fattade medvetna beslut som påverkade händelsens utveckling. Detta är även någonting som Lahti själv medger då hon säger att rapporteringen inte var helt felfri: ”Vissa skönhetsfel skedde säkert på vägen för flera aktörer och en del av rapporteringen skenade iväg.” (STT 2022) Hennes invändning om att nyhetsrapporteringen påverkades negativt av situationens utveckling och inte vice versa (STT 2022) kan ändå motsägas med hjälp av Austin. Att försöka separera nyhetsrapporteringen från själva händelsen ter sig som ett naivt sätt att se på situationen. Som Austin antagligen skulle se på saken *är* nyhetsrapporteringen en del av

händelsen, och därmed påverkade sättet på vilket mediehusen rapporterade om Marins festskandal situationen minst lika mycket som situationen kanske påverkade mediehusen.

För att vidareutveckla den här tanken kan man fråga sig i hur stor utsträckning mediehusen verkligen blev påverkade av situationen. Man får uppfattningen att journalisterna som rapporterade om Marins festskandal hamnade i en eskalerande situation där det fanns lite tid för reflektion. Det här är i alla fall den bilden som många av mediehusens representanter målat upp för allmänheten sedan händelsen ägde rum. Sättet på vilket Marins festskandal rapporterades i nyhetsmedier kan således ses som en följd av ett klimat som åberopar snabb information. En sorts kapploppning mellan nyhetsmedier kan mycket väl leda till att själva nyhetsinnehållet är mindre genomtänkt. Några av mediehusens försök att försvara sin nyhetsrapportering antydde att de var tvungna att rapportera om Marins festskandal eftersom alla andra nyhetsmedier också gjorde det. Även de mer högaktade mediehusen nappade således på skandalen för att de, enligt dem själva, inte kunde låtsas som att saken väckt mycket diskussion. Från den här synvinkeln blir det kanske lättare att förstå varför händelsen enligt många blev ett sådant spektakel i nyhetsmedier. En fråga som fortfarande återstår är om nyhetsmedierna verkligen *var* tvungna att rapportera om händelsen på det sätt som de valde. Vidare är det även relevant att ifrågasätta om nyhetsmedierna var tvungna att rapportera om händelsen i den utsträckning som de gjorde, eftersom att kritiken som uppstod i efterdyningarna också var riktad mot mängden innehåll som publicerades om händelsen.

Det verkar spela en betydelsefull roll vem som står bakom nyhetsrapporteringen då man undersöker hur språket i den påverkar omvärlden, precis som tidigare nämnts. Sättet på vilket en kvällstidning likt Ilta-Sanomat rapporterar om en nyhet brukar oftast förväntas vara något mer dramatiskt. Således är publiken möjligen mer kritisk då den tar in nyheter via den typens källor. En dagstidning likt Helsingin Sanomat eller mediehus som Yle verkar dock inneha ett visst rykte som kanske ger en uppfattning om att deras nyhetsrapportering är mer pålitlig. När man ser på nyhetsrapporteringen om Sanna Marins festskandal är skillnaderna mellan kvälls- och dagstidningarnas rapporteringar ändå inte stora. Då allt kommer omkring rapporterade mer ”respekterade” nyhetsmedier som Yle och Helsingin Sanomat om precis samma händelser som Ilta-Sanomat och Iltalehti. Den största skillnaden är hur dessa två typer av mediehus porträtterar sig själva inför sin publik och hur detta följaktligen påverkar publikens sätt att internalisera vad bägge mediehus rapporterar.

En underliggande uppfattning om den nyhetsrapportering som till exempel Helsingin Sanomat och Yle producerar, är att den inte är ”ute efter klickningar” på samma sätt som många andra nyhetsmedier. Speciellt *public service* mediehus som Yle har i princip inte

behov av att yttra sig ”sensationellt” i sin nyhetsrapportering för att locka flera människor att läsa. Yle understöds av staten, vilket betyder att de inte är beroende av betalande prenumeranter eller reklam på samma sätt som andra finska mediehus. Det här kan antas vara grunden till att många förväntar sig ”saklig” nyhetsrapportering från Yle. Många vänder sig därför i första hand till Yle då de vill få reda på detaljerna om en nyhet, något som Nyhetsmediernas förbund bekräftar med en rapport som publiceras på deras webbsidor i november 2021.

Även om Helsingin Sanomat inte är ett *public service* bolag är det Finlands största prenumererbara dagstidning, vilket enligt rapporten från Nyhetsmediernas förbund har näst mest förtroende av finska medborgare. Detta kan antas innebära att de för det första inte nödvändigtvis behöver locka läsare med till synes överdrivna formuleringar i nyhetsrapporteringen, delvis tack vare att de har en etablerad publik. För det andra kan de tänkas undvika nyhetsrapportering som kan uppfattas som ”dramatiserad”, emedan de måste uppehålla en viss nivå inför sin publik så att de fortsätter lita på dem. Dessa underliggande uppfattningar om den här typens ”mer respekterade” mediehus, både hos publiken och hos mediehusen själva, verkar dock leda till en del förbiseende när det kommer till vad de rapporterar om. Bara för att nyhetsrapporteringen inte är tydligt dramatiserad betyder det inte att den är vinklad eller är ute efter att påverka sin publik på ett eller annat sätt.

Något som de mer ”prestigefyllda” mediehusen gör för att kringgå en situation där de skulle beskyllas för att vara sensationella, samtidigt som de inte vill gå miste om läsare, är att de rapporterar om en händelse med en kvällstidning som en sorts mellanhand. Detta är något som exempelvis Yle gör i sin rapportering om avhandlingens första exempel, det vill säga Sanna Marins festsandal. När Yle för första gången rapporterar om misstankarna om drogmissbruk, hänvisar skribenterna till både Iltalehti och Ilta-Sanomat då de nämner vem som rapporterat om ryktet först (Hara, Jantunen och Luotonen 2022). Det här kunde tolkas som en perlokutionär talakt, där de är ute efter att väcka samma upprörda reaktion hos sin publik som kvällstidningarna utan att ta ansvar för det.

Samtidigt kan rapporteringen anses ha en perlokutionär effekt i och med att det skapade en föreställning av att situationen är en skandal, alltmedan detaljerna som rapporteras egentligen inte var bekräftade. Det ter sig som ett medvetet sätt att kringgå skulden för att möjligen rapportera om någonting som inte ännu har bevisats ha någon vidare grund. Journalisterna tar upp de kvällstidningar som först tagit tag i skandalen och ger således bilden av att de inte är de som ”satte igång” den. Tanken bakom detta kan anses vara att publiken ser det som att Yle rapporterar om sådant som redan blivit uppblåst av andra

nyhetsmedier, och följaktligen är Yle bara en sorts budbärare. Artikeln är dock full av material som kan anses ha eskalerat situationen, eftersom det lyfte de läckta festvideorna fram som en nyhet med större räckvidd än vad kvällstidningarna kan antas ha. Yle-artikeln innehåller både den omtalade läckta videon och fokuserar huvudsakligen på misstankarna om drogmissbruk, något som onekligen introducerade nyheten för en stor publik på ett sätt som kan ha intensifierat händelsen som ”skandal” i allmänhetens ögon.

I en korrigering under artikeln meddelas det att diskussionen kring misstankarna om drogmissbruk baserar sig på rykten, ett tillägg som i och för sig är viktig. Samtidigt frambringar detta frågetecken om varför saken över huvud taget rapporterades som en nyhet om det handlade om hörsägen? En del av rapporteringen kunde således liknas vid vidarebefordran av rykten, vilket i och för sig inte är att direkt rapportera om ett rykte som en nyhet, men vars följd oavsett är lika. Journalisterna bakom nyhetsrapporteringen kan påstå att misstankarna om drogmissbruk under tillfället som festvideorna är tagna var så utbredda att de kunde klassas som en samhällelig händelse som måste rapporteras. Det är även sannolikt att journalisterna visste att nämnandet av droger i samma mening som de talar om Finlands statsminister skulle få människors uppmärksamhet, något som alla mediehus tävlar om oavsett deras titel eller bakgrund. Oavsett mål är detta ändå ofrånkomligt ett sätt att använda språk för att åstadkomma en reaktion hos dem som möter nyheten, inte bara en objektiv beskrivning av situationen som journalisterna var tvungna att publicera.

4 Exempel II – ”Felciteringen av Ebba Busch”

Fredagen den 22 april intervjuas kristdemokraternas partiledare i Sverige Ebba Busch i Sveriges Radio, där programledaren Henrik Torehammar tar upp de ”våldsamma upploppen” som tog plats under påsken den 17 april 2022. Flera städer i Sverige rapporteras ha drabbats av dessa våldsamma upplopp som utmynnade i skottlossning, inklusive Norrköping, Linköping och Rinkeby utanför Stockholm. SVT Nyheter rapporterar att 26 poliser och 3 personer skadades som följd av incidenterna. (Linder 2022) Händelserna rapporteras om även i andra svenska nyhetskanaler. Sveriges polis sammanfattar händelserna på sina hemsidor den 18 april och beskriver händelserna som våldsamma ”av en kaliber [de] inte sett tidigare”. Polisen skriver i sammanfattningen att var kring 250, främst unga människor, som deltog i upploppet. Polisen och polisfordon uppges ha utsatts för stenkastning och brandbomber. Upploppen eskalerade snabbt, skriver polisen på sina hemsidor. (Polisen 2022)

Programledaren ger grund till diskussionen genom att säga att upploppen uppfattats på olika sätt. Vissa hävdar att problemet ligger i sättet på vilket invandrare hamnar ”utanför” i

samhället medan andra tycker att det mer brett handlar om gängkriminalitet, kommer det fram genom ljudklipp av olika intervjuer i början av avsnittet. Frågan som programledare Torehammar ställer avsnittets huvudsakliga gäst, det vill säga Ebba Busch, är varför hon tror att de våldsamma upploppen över huvud taget ägde rum. Hennes svar är att orsakerna är mångfaldiga, men det första hon nämner är att upploppen beror på människor som ”inte vill” vara del av det svenska samhället. Enligt henne delar inte dessa människor de ”svenska värderingar” som uttrycks i svensk lagstiftning med resten av samhället. För att mer specifikt definiera de människor hon i syftar till tar hon upp ”kriminella” och ”islamister” samt personer som hon kallar för ”extremister”.

Busch uttrycker missnöje gentemot vilka som skadades under påskhelgens upplopp. Hon konstaterar att ”minst hundra” poliser skadades och ställer frågan ”Varför har vi inte minst hundra skadade islamister, kriminella och upprorsmakare?” Enligt henne skulle hon hellre se dem som ”orsakade” upploppen bli skadade än svensk polis, räddningstjänst och i ”vissa fall sjukvårdspersonal”. ”De borde ha varit de skadade, inte svensk polis”. Torehammar ställer en följdfråga om i fall Busch tycker det skulle ha varit ett ”bra resultat” om polisen skulle ha skadat fler under upploppens gång. Busch svarar att hon tycker det ”om det är vad som krävs för att uppehålla lag och ordning”. Hon låter förstå att om polisen med hjälp av våld åstadkommer auktoritet över ”upprorsmakare” är det ett nödvändigt ont. De som ska ha ”våldsmonopolet” är därmed svensk polis, fortsätter hon – inte enskilda individer till vilka hon räknar ”upprorsmakare”, ”stenkastande våldsverkare” och ”islamister”. Frågan som borde ställas, enligt Busch, är ”Varför sköts det inte skarpt?” Detta är citatet som används som avsnittets rubrik. När allt detta är sagt har det 35 minuter långa avsnittet ännu 31 minuter kvar. (Ekots lördagsintervju 2022)

Då Sveriges Radios arabiska redaktion rapporterar om Busch intervju, översätter de ordet ”islamister” till ”muslimer”, *islāmī* på arabiska. Orsaken till detta är att det inte finns en direkt motsvarighet till det svenska ordet ”islamist” på arabiska. Hennes kommentar om varför det inte var ”minst hundra islamister” som blev skjutna istället för svensk polis, blev översatt till att hon förundrade sig över varför inte minst ”hundra muslimer” skjutits. Dagstidningen Dagens Nyheter är den första som uppmärksammar den felaktiga översättningen, skriver SVT i en nyhetsartikel den 5 maj 2022. Då artikeln på SVT publiceras har det även kommit fram att den arabiska redaktionen inte är den enda som gjort samma misstag. Sveriges Radios somaliska redaktion uppges ha översatt citatet på samma sätt, det vill säga att de bytt ut ordet ”islamister” till ”muslimer”. SVT skriver att det är sajten *Doku* som avslöjat den somaliska redaktionens översättningsfel. Dessutom har den somaliska

redaktionen enligt SVT förvrängt Busch citat ytterligare, då de i en bildtext under ett porträtt av Busch står ”KD:s partiledare Ebba anklagar polisen för att de inte dödade många muslimer.” (Wyser 2022) Detta förstärker missuppfattningen om vad Busch egentligen menade, påpekar flera i Busch parti Kristdemokraterna. I en av SVT:s senare publicerade nyhetsartiklar den 10 maj framkommer det att även den kurdiska redaktionen på Sveriges Radio gjort samma översättningsfel.

Sekreterare för Busch parti Kristdemokraterna Peter Kullgren anklagar de två redaktionerna på Sveriges Radio för att avsiktligt ha spridit lögn, skriver SVT i samma artikel. ”Det faktum att det skett i både de arabiska och somaliska sändningarna talar för att det är satt i system” säger Kullgren. Han kräver ”en förklaring och ett möte” med Sveriges Radios ledning, emedan de enligt honom måste motivera hur de sköter sitt utgivarskap. Sveriges Radios redaktionschef Gaby Katz ber om ursäkt för den inträffade händelsen i ett skriftligt svar, rapporterar SVT. Katz medger att det ”blivit fel” i rapporteringen och att Sveriges Radio ämnar att rätta felen samt ”säkra” att ”det inte finns något liknande i andra publiceringar kring detta”. Hon skriver att de vill att deras rapportering ska vara ”korrekt och riktig”. (Wyser 2022)

Klas Wolf-Watz, chef och ansvarig utgivare vid Ekot, det vill säga programmet som publicerade den intervjun med Busch som sedan felciterades, instämmer i att det handlar om ett felaktigt citat. Wolf-Watz försäkrar om att saken diskuteras och utreds med ”de som gjort publiceringarna”, skriver SVT. Han hävdar att misstaget delvis troligen hänt på grund av stress. Därmed anser han att redaktionen måste tänka om då de kommer till deras ”rutiner”. ”Man reder ut vad som har hänt, sen försöker man identifiera svagheter i processen så att vi kan vara bättre rustade nästa gång” säger Wolf-Katz i artikeln. (Wyser 2022) I en annan artikel som publiceras av SVT den 10 maj tillägger han att misstaget inte bara begåtts från ”reportersidan” utan även från arbetsledare. Wolf-Katz beklagar även Kristdemokraternas hot att ”bojkotta” partiledarutfrågningar på Sveriges Radio, skriver SVT. Han anser att ändå att trovärdigheten för Sveriges Radio skulle lida ifall han skulle låta partiföreträdare ”undersöka” det de gör. ”Politiken ska hålla en armlängds avstånd från verksamheten. Det är viktigt för trovärdigheten” säger Wolf-Katz i artikeln. (Damon Dastory 2022) Därmed blir det inget möte mellan Kristdemokraterna och Sveriges Radio, som partiet hade krävt. SVT rapporterar att KD:s partiledare gjort en anmälan om händelsen till Mediombudmannen, men att anmälan enligt mediombudmannen Caspar Opitz måste göras av Busch själv om det ska föras vidare (Haimi 2022).

Anklagelsen för att de arabiska, somaliska och kurdiska talande redaktionerna översatt ordet ”islamister” till ”muslimer” med avsikt bestrids av Ekots ansvariga utgivare. Det handlar om totalt fem publiceringar av Sveriges Radio som citerat Busch fel, rapporterar SVT den 10 maj. Sveriges Radio konstaterar att det genom samtal med ”berörda” kommit fram till att felciteringen var ett ”oavsiktligt misstag”, skriver SVT i artikeln. Händelsen ledde ändå till förändringar på Sveriges Radio. Som följd av misstagen i citeringen har de rekryterat två nya arbetsledare och ämnar att konsultera ”mer extern kompetens” för svårtolkade och svåröversatta ord och begrepp, rapporterar SVT i samma artikel. Förutom det här har Sveriges Radio även genomfört en genomgång av ”runt tusen” publiceringar med syftet att hitta och följaktligen rätta liknande översättningsfel, skriver de i ett uttalande på Sveriges Radios sajt. Enligt SVT har Sveriges Radio uppgett att de hittat tre publiceringar som var i behov av att rättas. I samband med att de meddelar om rekryteringen av nya arbetsledarna beskriver redaktionschefen för Sveriges Radio redaktionen som ”liten” och att de som följd av händelsen insett att de behöver ”förstärkning”. (Tiberg 2022)

4.1 Diskussion

Det bör påpekas att situationen kring Ebba Busch felciteringar stämplas av samhälleliga frågor om etnicitet och fördomar: en vit kvinna som Busch uttalar sig negativt gentemot en marginaliserad grupp människor som hon hänvisar till genom att syfta till deras religion. Utgångsläget är explosivt redan innan det kommer till vad som hände i dess efterdyningar, emedan man inte kan separera problematiken av främlingsfientlighet från det som sades under intervjun som Busch ställde upp i. Vad hon sade i intervjun är visserligen inte exakt det som sedan citerades i de översatta rapporteringarna, men i upproret om felciteringen verkade konnotationerna av resten av hennes yttranden bli rejält reducerade. Det är inte nödvändigtvis helt okontroversiellt att uttrycka åsikten om att ”minst hundra islamister” borde ha skadats under påskhelgens upplopp våren 2022, även om hon med detta kanske inte syftade till muslimer överlag. Hennes kommentarer ledde visserligen till upprörda reaktioner när intervjun först publicerades, men detta förblev inte fokuset för diskussionen. Uppfattningen om vad Busch de facto sa under intervjun verkar ha blivit grovt förbisett på grund av sättet på vilket nyhetsrapporteringen inramade händelsen, i och med att det som ges mest uppmärksamhet i publiceringarna är felöversättningen. När man ser på sättet på vilket de flesta mediehus rapporterade om händelsen behandlas det som om Busch faktiska citat var så långt från det felaktiga citatet som det går att vara, även om detta kanske inte helt stämmer.

Nyhetsrapporteringens perlokutionära effekter vände med andra ord allmänhetens uppmärksamhet bort från en avsevärd komponent i händelsen.

I samma mening som Busch talar om de som ”inte vill vara del av [det svenska samhället]” och de ”kriminella” som enligt henne är ansvariga för de våldsamma upploppen, talar hon om människor som representerar en extrem version av islam som religion. Det är dem hon kallar för ”islamister”. Bilden man som lyssnare får är en uppsättning av ”vi” mot ”dem”, där hon antyder att ”de” – inklusive dessa ”islamister” – är ett hot för ”oss”, det vill säga det svenska samhället. I samband med detta tar hon även upp ett samtalsämne som enligt henne har debatterats mycket om i Sverige. Den handlar om frågan ifall man skulle få bränna Koranen, muslimernas heliga skrift, eller inte. ”Svaret är ja. Det är en icke-diskussion för mig. Enligt den yttrandefrihet som vi har i Sverige i dag, så måste man kunna tillåta både att bränna Bibeln och att bränna Koranen oavsett vad man tycker om det i sak och hur man förhåller sig till boken.” (Ekots lördagsintervju 2022) Detta kan givetvis uppfattas som ett väldigt provocerande yttrande i sig: en perlokutionär talakt med syftet att väcka en viss reaktion. Faktum att de journalister som sedan rapporterat om intervjun från SVT:s arabiska, somaliska och kurdiska redaktioner formulerade sig på det sätt som de gjorde, kan således mycket väl ha påverkats av Busch yttranden överlag. Det som Busch sa i intervjun kan uppfattas som problematiskt och kränkande oavsett om hon talade om muslimer i allmänhet eller inte. Vad Cavell kanske skulle påstå om detta är att Busch antagligen kunde förutse den effekt som hennes yttranden skulle ha, och då är det inte en orimlig härledning att hon var ute efter starka reaktioner för att få uppmärksamhet i medier.

Lynette Sheridan Burns och Benjamin J. Matthews beskriver det journalistiska arbetet i sin bok som beslutsfattande (*decisionmaking*) (Sheridan Burns och Matthews 2018, 41). Med andra ord handlar journalistik om att ständigt fatta beslut om hur man ska bära sig åt för att komma åt sitt mål, vare sig det är objektiv nyhetsrapportering eller något annat journalistiskt värde som journalistiken förväntas uppnå. Dessutom kan man argumentera att det hör en del omedvetna val till de journalistiska arbetsprocessen, eftersom mycket av det som bestäms i vardagen blir automatik, antyder Sheridan Burns och Matthews (2018). Journalisten gör sitt arbete enligt de riktlinjer som hen har blivit van med i yrket, eftersom ett högt tempo ofta är närvarande journalistens vardag, vilket påyrkar snabba beslut. Att ha en del förutbestämda regler och kutymmer att följa gör arbetet enklare och snabbare. Då fattas vissa beslut som journalisten inte nödvändigtvis ens tänker på att hen gör, verkar Sheridan Burns och Matthews mena. Svårigheten med dessa omedvetna val är att de ibland kan leda

till ogenomtänkta beslut som utmynnar i vinklade nyheter, vilket felciteringen av Ebba Busch verkar vara ett exempel av.

I fallet med felciteringen av Busch kan man peka på några journalistiska val som kan vara både medvetna och omedvetna, hur än komplicerat detta kanske låter. På grund av den utmanande ton och de kontroversiella yttranden som Busch lade fram under intervjun är det inte omöjligt att tänka sig ett scenario där de arabiska, somaliska och kurdiska redaktionerna inte ville sopa det under mattan och dämpa hennes utsagor. Detta kanske inte nödvändigtvis är det mest objektiva sättet att rapportera om saken, men man kunde ställa frågan ifall det skulle vara naivt eller rent av besinningslöst att inte läsa mellan raderna och rapportera om intervjun som helhet? Det är inte långt från sanningen att påstå att samtalsämnet under intervjun och Busch åsikter om saken var eldfångda. Sheridan Burns och Matthews skriver i sin bok att alla journalistiska regler och riktlinjer måste tillämpas enligt situationen, vilket görs på basen av journalistens egna åsikter och bakgrund (2018). Om de arabiska, somaliska och kurdiska redaktionerna då fattade beslutet att rapportera om hur de tolkat intervjun, är det möjligt att argumentera att de bara agerat som journalister lär sig att göra. När allt kommer omkring består en del av den journalistiska arbetsprocessen av tolkning på basen av eget omdöme (Sheridan Burns och Matthews 2018, 42). Det här betyder ändå inte att journalisternas omdöme alltid är felfritt, vilket verkar vara tydligt i fallet med felciteringen av Busch.

Samtidigt kan översättningsfelet som satte fart på hela skandalen (i brist på ett bättre uttryck) också ses som ett omedvetet val av de somaliska och kurdiska redaktionerna. Faktum att det inte finns en direkt arabisk motsvarighet för det svenska ordet ”islamist” som Busch använde, kan anses ha lett redaktionerna att använda sig av ordet som är närmast, det vill säga ”muslimer”. När citatet korrigerades i efterhand översattes ordet till arabiskans *islāmī*. Detta minskade inte mängden förvirring bland arabisktalande läsare, eftersom *islāmī* i princip är en synonym för det arabiska ordet ”muslim” och anses ha samma betydelse, skriver Malin Färdig och Nouri Al Jassem för nättidningen *E-versättaren* efter händelserna (2022). Med tanke på det här kunde man således påstå att översättningsfelet var ett sorts omedvetet val som var ofrånkomligt, och därmed kanske inte den sortens svartmålning som många nyhetsmedier fick det att se ut. Däremot kan det tolkas som ett citat som var omöjlig att översätta exakt och att journalisterna på de arabiska, somaliska och kurdiska redaktionerna inte kunde låta detta hindra dem från att rapportera om det som sades under intervjun. Samtidigt kan man framföra motargumentet att översättarna inte var tvungna att använda ett ord som enligt dem var närmast ordet ”islamist”. Inget skulle ha hindrat dem från att

exempelvis kringgå problemet med att det inte finns ett arabiskt ord för ”islamist” genom att förklara det med andra ord. När man tar in Austin i denna diskussion blir översättarnas avsikter dessutom likgiltiga, emedan han hävdar att sammanhanget som översättningen publicerades inom utgjorde dess effekt. Därmed kan de journalister som översatte Busch citat inte komma undan från faktumet att deras publicering hade en inverkan, vilket i själva verket är det som spelar någon roll.

Från både Austins och Cavells perspektiv är det ändå kanske mer relevant att granska nyhetsrapporteringen om felciteringen och inte felciteringen själv, även om den också handlar om nyhetsrapportering. När nyhetsmedierna tog fasta på händelsen var det som sagt inte intervjun med Ebba Busch i sig som lyftes fram. Rapporteringen kretsade snarare kring uppståndelsen som framkallades av felciteringen och som följd avleddes publikens uppmärksamhet bort från de kontroversiella yttranden som Busch sa i intervjun. Vad detta ledde till kan ses som en gynnsam situation för Busch parti Kristdemokraterna, vars representanter fick mycket plats i de artiklar som rapporterade om händelsen. Bland annat Svenska Dagbladet publicerar en kommentar med rubriken ”Sveriges Radios felcitering av Ebba Busch är oacceptabel” (2022) och Nyheter Idag lägger ut en artikel under rubriken ”SR felciterade Ebba Busch på flera språk – nu kräver KD möte” (2022). I artiklarna tycks det lyftas fram hur *partiet* ”drabbats” av felciteringen, och inte hur det har påverkat Busch själv. Ännu mindre plats ges åt att förklara varför felöversättningen skedde, utan narrativet är att redaktionerna på Sveriges Radio ursäktar sig för det ”uppenbara” misstaget.

Som jag tidigare kommit fram till i denna avhandling verkar all nyhetsrapportering ha en perlokutionär dimension, i den meningen att det handlar om yttranden som är ute efter en viss reaktion och vars tolkning på sätt och vis bestämmer deras effekt. Vilken effekt det perlokutionära yttrandet har är trots allt inte helt utom den talandes kontroll, eftersom förmågan att använda sig av talakter verkar ha förutsättningen att talaren förstår dess möjliga följder, vilket är något som Cavell lyfter fram genom sin utveckling av Austins tankar. I den här bemärkelsen är Busch yttrande om att polisen borde ha ”skjutit skarpt” en perlokutionär talakt, vars sannolika syfte var att väcka starka reaktioner hos publiken. Det kunde påstås att orsaken varför hon valde att uttrycka en så kontroversiell åsikt var för att väcka uppror och således få mer publicitet. Om Busch *hade* haft makten att beordra polisen att skjuta fler upprorsmakare, är det med andra ord svårt att tro att hon verkligen skulle ha gjort det. Därmed kunde man uppfatta hennes yttranden som mer av en retorisk taktik med syftet att få fler röster. Det här kan anses förstärka påståendet om att yttrandet var en perlokutionär talakt, vars främsta syfte var att åstadkomma en reaktion hos dem som lyssnade på radiointervjun.

Avhandlingens andra exempel kan beskrivas som en kedja av oförutsägbara perlokutionära effekter. Busch yttranden ledde inte till uppror mot henne i samma utsträckning som det ledde till kritik mot Sveriges Radio, något som de flesta inblandade antagligen inte kunde förutse. Kedjan kan dock hävdas innehålla lika många talakter vars förutsedda effekter blev uppfyllda. Det här belyser de sätt på vilka perlokutionära talakter kan ha effekter som i och för sig är förutsägbara men inte nödvändigtvis avsedda, och vad skillnaden mellan dessa kan betyda i praktiken. Valet att lyfta fram Ebba Busch partis konflikt med Sveriges Radio verkar vara en rad perlokutionära talakter i formen av nyhetsartiklar, vars effekt är att publiken får en bild av situationen som kan anses vara vinklad. Den här effekten är inte oundvikligen avsedd, men ändå likväl förutsägbar. Det Busch de facto sade under intervjun hade konsekvenser, men konsekvenserna innebar inte att hon hamnade ta ansvar för sina yttranden, utan att någon annan fick den huvudsakliga skulden på grund av en teknikalitet. Felöversättningen kan på samma sätt anses ha haft den avsedda effekten att understryka implikationerna av det som Busch sa, men att den slutliga effekten var att Sveriges Radio hamnade i kölvattnet. Perlokutionära effekter är med andra ord ombytliga, men detta betyder inte att den som yttrar den perlokutionära talakten skulle vara mindre ansvarig för dess effekter. Med en helhetsbild av Busch eldfångda yttranden under intervjun kan man således fråga sig ifall majoriteten av nyhetsrapporteringen var godtagbart objektiv. Vilken bild av situationen fick de som följde med nyhetsrapporteringen och vem gagnades av det slutligen?

Ett sannolikt svar på denna fråga är att det är Busch parti Kristdemokraterna som gagnades av nyhetsrapporteringen mest. Det finns skäl att misstänka att en så kallad spinndoktor varit inblandad i att vända allmänhetens uppmärksamhet bort från Busch eldfångda yttranden. En spinndoktor är enligt nätsidan för Svenska Akademiens ordböcker en ”person med uppgiften att ge en så fördelaktig bild som möjligt av ett visst partis politik” (Svenska Akademien 2022). Om nyhetsrapporteringen kring Lördagsintervjun med Busch skulle ha handlat om hennes kontroversiella yttranden kan man dra slutsatsen att det inte skulle ha gett en fördelaktig bild av hennes parti. Istället hamnade huvudfokus på att Sveriges Radio gjort bort sig och Kristdemokraterna kunde anta rollen som den part som blivit förorättad. För spinndoktorn har det här handlat om att lyfta fram rätt perlokutionära talakter, vars avsedda effekt var att vrida situationens narrativ i en riktning som gynnar Kristdemokraterna.

Att rapportera om händelsen med rubriker som lyfter fram hur Kristdemokraterna hotar att bojkotta Sveriges Radio på grund av deras misstag är ett exempel på en sådan

perlokutionär talakt. Från den här synvinkeln kan journalisterna sägas ha gått i den fälla som spinndoktorn satte dem i, om man inte antar att journalisterna själva fattat beslut om att ta Kristdemokraternas sida. Å andra sidan kan det dock argumenteras att journalisterna som rapporterat om händelsen borde vara medvetna om sådana risker och följaktligen inte låta sig bli påverkade av yttre faktorer. En annan möjlig orsak till att nyhetsmedierna var så pass snabba med att lyfta fram hur Sveriges Radio gjort bort sig, är att de inte ville framstå som att de skyddar journalister som begått ett allvarligt misstag. Det här kan vara någonting som Kristdemokraternas spinndoktor utnyttjat, vilket följaktligen ha lett till en överkorrigerig från nyhetsmediernas sida. Oavsett vad som ledde till att nyhetsrapporteringen så tydligt verkade ta ställning till fördel för Kristdemokraterna, verkar Busch felöversättning vara ett exempel på när spinndoktorn lyckades i sitt uppdrag.

Bengt Johansson beskriver i boken *Handbok i journalistik* de tre krav som måste uppfyllas för att en nyhet ska vara objektiv. Den måste vara sann, relevant och innehålla neutral representation av de inblandade, skriver han (189, 2019). När man ska tillämpa dessa kriterier på en riktig nyhet och rapporteringen kring den blir det knepigt att avgöra ifall kraven uppfylls eller inte. Nyheten om felciteringen är till synes sann, eftersom man som del av publiken själv kan gå och lyssna på intervjun med Busch och konstatera att hon säger att fler ”islamister” borde ha skadats under påskens upplopp, inte ”muslimer”. Om man inte kan arabiska måste man dock bara lita på att det verkligen skedde ett översättningsfel i den arabiska, somaliska och kurdiska nyhetsrapporteringen. Däremot kan det ifrågasättas ifall det är en sanningsenlig bild som nyhetsrapporteringen ger av situationen, då den kretsar så strängt kring Sveriges Radios ”slarviga misstag” och Kristdemokraternas sätt att fördöma dem för det. Detta kan i och för sig inte kallas för en lögn, men en del av helhetsbilden tycks utebli, vilket i sig kan anses ge en uppfattning om situationen som inte heller är sann.

Det andra kravet om relevans kan nyheten anses uppfylla från den synvinkeln att det handlar om en känd svensk politiker och ett ämne som antyder enligt vissa om missuppfattad främlingsfientlighet och rasism, något som många kan uppfatta som relevant för den allmänna medborgaren. Fokuset på de aspekter som kan anses göra nyheten mest relevant, det vill säga Busch faktiska yttranden och frågorna kring främlingsfientlighet och rasism, hamnar ändå i skymundan i stor del av nyhetsrapporteringen. Det är inte en självklarhet att Kristdemokraternas kritik för ett översättningsfel och deras politiserade hot att bojkotta Sveriges Radio som följd är lika relevant för den allmänna medborgaren, speciellt då dessa hot förblev prat och inte en förverkligad handling.

Det blir ännu svårare att avgöra ifall nyhetsrapporteringen uppfyller det tredje och sista objektivitetskravet. Johansson efterlyser neutral representation i en nyhet för att den ska kunna kallas objektiv (189, 2019). De som tycks representeras mest i rapporteringen kring händelsen är som sagt Busch parti Kristdemokraterna och Sveriges Radio, vilka blir de två huvudkaraktärerna i största delen av rapporteringen, men det är inte entydigt ifall bägge representeras neutralt. De flesta nyhetsartiklarna som exempelvis SVT publicerar om händelsen fokuserar mycket på att rapportera om felciteringen som om det var en medveten attack mot Busch och hennes parti. Ett exempel på detta är SVT:s nyhetsartikel med rubriken ”KD kräver möte med SR – ändrade Busch citat” (Wyser 2022). De beskriver inte händelsen som ett ”misstag” eller ”felöversättning”, utan ger bilden av att de arabiska, somaliska och kurdiska redaktionerna fullt medvetet gått och *ändrat* på Busch citat. Den perlokutionära effekten av denna rubrik kan härledas vara att den direkt ger en viss bild av vad situationen handlar om och vem som gjort fel, något som Cavell skulle påstå vara allt annat än godtyckligt. Publikens bild av händelsen styrs till stor del just av de perlokutionära yttranden som journalisterna publicerar, eftersom de inte är explicita i vad de är ute efter. Innebörden av vad journalisterna väljer att lyfta fram är att publiken omedvetet kan gå miste om situationen som helhet.

Här möts man möjligen av ett konkret exempel på det krav som journalister får om att vara mer tydliga med sin egen åsikt, något som Reuterinsitutets undersökning visar att speciellt unga uppskattar (2022). Genom att ge nyheten en skarp vinkling väcker artikeln uppmärksamhet och får fler klickningar, kanske till stor del på grund av att journalisten ”vågar visa” vad hen personligen tycker om olika frågor inom nyheten. Samtidigt är det viktigt att inte glömma bort vad den här typens nyhetsrapportering har för sorts följder. En journalist är inte vilken som helst talare, utan i större eller mindre bemärkelse en auktoritetsfigur vars yttranden upptas av publiken på ett betydelsefullt sätt. I och med detta är det en stor risk för journalister att försöka göra sin nyhetsrapportering ”vassare” på bekostnaden av rapporteringens objektivitet. I mån av möjlighet måste journalister sträva mot att uppfylla objektivitetskrav som neutral representation, eftersom motsatsen kan leda till en förvrängd världsbild hos allmänheten. Detta verkar vara något som nyhetsrapporteringen om Busch felcitering tydliggör.

5 Avslutning

I den här avhandlingen utgår jag från en startpunkt där journalistisk objektivitet och den journalistiska arbetsprocessen har väldigt tvetydiga definitioner. De teoretiker vars böcker jag

använder i avhandlingen framför flera olika beskrivningar av de riktlinjer som journalister använder sig av för att åstadkomma en godtagbar slutprodukt, vilket jag anser medföra en del utmaningar. Flera av dessa riktlinjer innebär dock sådant som inte tycks gå ihop med de andra riktlinjerna, vilket leder till situationer där journalister själva måste avgöra vad som ska prioriteras. Enligt de journalistiska teorierna som bland annat Sheridan Burns och Matthews beskriver i sina böcker hör denna aspekt av tolkning *till* i den journalistiska arbetsprocessen. Det kommer fram att en stor del av de regler och kutymer som journalister anses följa kräver i själva fallet ett sorts tillämpande som journalisten själv ansvarar för. Detta medför en sida av journalistik som jag anser att inte tas tillräckligt mycket i beaktande av de journalistiska teoretikerna. Den här sidan är nödvändig reflektion kring vad det innebär att journalistiska publiceringar påverkar sin publik och således omvärlden. Därmed är frågan den centrala utgångspunkten för denna avhandling, och som visar sig belysa en problematik inom dagens journalistik som tidigare inte verkar ha utforskats nog.

I ett nytt medielandskap som i dag kännetecknas av internet och ny teknologi har det journalistiska yrket gått igenom en förändring som jag ämnade att understryka med avhandlingens två typexempel. Gränsen mellan nyhetsrapportering vars syfte är att informera medborgaren om samhällsliga händelser och nyhetsrapportering som i första hand ska generera mer läsning och klickningar har blivit allt mer utsuddad. Det som avhandlingens typexempel påvisar är dock att det i viss utsträckning tycks saknas självmedvetande om detta bland många journalister. Det här har lett till nyhetsrapportering som kan upplevas som sensationell och dramatiserande. För den publiken som möter nyhetsrapporteringen blir bilden av olika händelser därmed vinklad på ett sätt som kan anses vara missvisande. Många mediehus och journalister verkar ändå gömma sig bakom den journalistiska principen att rapportera om nyheter på ett medryckande sätt, som Karlsson och Strömbäck hänvisar till i sin bok (2019). Andra anser att de som journalister har skyldigheten att rapportera om sådant som de anser vara relevant, vilket är ett argument som framkommer från mediehusens sida speciellt i samband med avhandlingens första exempelfall.

Något som blir tydligt i min genomgång av avhandlingens båda exempel, är att de inblandade mediehusen och journalisterna inte tillkännager den makt de har i att bestämma *vad* som anses vara en relevant nyhet. I avhandlingens första exempel, det vill säga Marins festskandal, ger mediehusen som försvarar sig offentligt en bild av att de är bundna till att rapportera om ämnen som är omtalade i samhället. Det här sättet att separera sig från samhället och omvärlden ger nyhetsmedier möjligheten att framstå som oskyldiga när det kommer till att publicera nyheter som kritiserar för att vara sensationella. Ifall de lyckas

övertyga sin publik om att de är ”tvungna” att rapportera om sådant som har blivit skäl till diskussion i samhället, kan de heller inte kritiseras för deras val att publicera vissa nyheter, även om de verkar sakna sanningsenlig grund. Här framkommer en problematik som blir tydlig genom att applicera Austins tankesätt på det hela; All språkanvändning är en del av en helhet som samtidigt ständigt förändras av språket. Således är nyhetsmediernas språkanvändning inte någonting avskilt från omvärlden och är alltid i växelverkan med den. Nyhetsmedier kan kanske hävda att de inte är den ”ursprungliga upphovsmannen” till alla händelser, emedan de inte kontrollerar allt som sker i samhället. Däremot kan de inte påstå att de saknar makt när det kommer till att dra uppmärksamhet till en viss händelse. De spelar följaktligen en stor roll i avgörandet om en händelse kommer att *fortsätta* vara omtalad och *hur* människor kommer att tala om den. Nyhetsrapporteringen om både Marins festskandal och felciteringen av Busch är exempel på precis det här.

Ett annat avseende vars existens mediehusen och journalisterna inte verkar medge, i alla fall då det kommer till avhandlingens två exempel, är att det inte bara handlar om *vad* de publicerar utan *hur* de väljer att formulera sig. Problemet visar sig således vara ett tankesätt som försvårar journalisters ansvarstagande över det sätt som de påverkar sin publik. De två centrala filosoferna som jag använder mig av i avhandlingen konkretiserade varför det här inte är godtyckligt. Genom att tillämpa först Austins tankar om språkets performativitet på avhandlingens första exempel, det vill säga Marins festskandal, kommer det fram att de mediehus som rapporterade om händelsen sannolikt påverkat hur situationen utspelade sig. Även om mediehusen och journalisterna i efterhand försökt försvara sin nyhetsrapportering, lyckas de inte avleda faktumet att deras publiceringar bär en stor del av ansvaret för hur allmänheten uppfattade situationen. Även om Austin inte själv använder sig av exempel där uppsättningen innebär journalisters förhållande till sin publik, nämner han situationer där talarens yttranden har en viss vikt beroende på hans utsedda auktoritet (1952, 8 och 23). Journalister har en tydlig auktoritetsposition, som jag i avhandlingen kommit fram till att är varierande men ändå alltid närvarande. Den här auktoritetspositionen utgörs av att journalister i olik utsträckning kan styra var deras publik fäster sin uppmärksamhet, som tidigare nämnts. Således kan man dra en slutsats att deras inverkan på omvärlden är obestridlig och att den innebär ett ansvar som verkar negligeras i avhandlingens båda typexempel.

Cavells belysande text om uttryck av passion lyckades lyfta fram problematiken i avhandlingens andra exempel, det vill säga felciteringen av Busch. Exemplet ter sig annorlunda än Marins festskandal i och med att det tycks ha två olika sidor. Å ena sidan

handlar det andra exemplet om själva felciteringen, där journalister mer eller mindre medvetet översatt ett citat till något mer eldfångt än det ursprungligen varit. Problematiken kan därmed anses vara att nyhetsrapporteringen gav en tydligt felaktig bild av en situation, vilket ledde till upprörda reaktioner och kan ha påverkat en del av publikens förhållningssätt gentemot händelsens "huvudperson", det vill säga Ebba Busch. Det här är i alla fall den bilden som medier målade upp i efterdyningarna av händelsen, vilket jag i diskussionskapitlet dock kommer fram till att bara är en del av helhetsbilden.

Å andra sidan handlar avhandlingens typexempel även minst lika mycket om nyhetsrapporteringen som följde felciteringen, vilket blir tydligt då jag undersöker exemplet. Nyhetsrapporteringen om händelsen fokuserar stort sett endast på konflikten som uppstod mellan Busch parti Kristdemokraterna och Sveriges Radio, vars redaktioner är ansvariga för felciteringen. Något som förbises i en stor del av nyhetsrapporteringen, är de övriga åsikterna som Busch uttryckte i samma intervju som citerades fel. Vad jag kom fram till genom min undersökning, är att de beslut som Sveriges Radios redaktioner fattade sannolikt var påverkade av det som Busch uttryckte i intervjun som helhet. En relevant och samhällsrelaterad viktig diskussion om främlingsfientlighet och rasism hamnade följaktligen sannolikt i skuggan. Det som allmänheten istället blev matade av nyhetsrapporteringen var en bild som endast signalerar att Sveriges Radio gjort bort sig och att felciteringen var långt ifrån det Busch verkligen sade i intervjun. I och med den här sidan av exemplet fungerar det som ett utmärkt sätt att påvisa vad det kan innebära att nyhetsrapporteringen påverkar omvärlden. Nyhetsrapporteringen valde att fokusera på en viss aspekt av händelsen, vilket följaktligen även blir det som publiken fokuserar på.

Vad jag kommer underfund med i diskussionskapitlet för avhandlingens andra exempel är starkt bundet till Cavells tankar, i och med att bägge sätt att se på problematiken i exemplet kan anknytas till ansvaret som nyhetsmedierna har. För det första bär Sveriges Radios arabiska, somaliska och kurdiska redaktioner ansvaret för sitt översättningsfel, emedan de onekligen väckt starka reaktioner hos publiken. Oavsett vilka orsaker kan anses finnas bakom översättningsfelet, kommer jag fram till att Cavell ändå skulle fästa sig vid redaktionernas medvetenhet om hur de valde att rapportera om Buschs intervju. Eftersom Cavell antyder att man som talare måste ta i beaktande de möjliga följderna som ens yttrande har, hamnar jag vid den slutsatsen att Sveriges Radios redaktioner antagligen kunnat förutse vilken effekt deras rapportering om intervjun skulle ha. Från ett etiskt perspektiv kan det här ses som redaktionernas sätt att missbruka sin auktoritetsposition för att ge sin publik en negativ bild av Busch. Samtidigt blir det tydligt att det inte heller nödvändigtvis är rätt att

rapportera om händelsen på ett sätt som nekar att det Busch verkligen sade var helt oproblematiskt.

En av de insikter jag kom fram till under avhandlingens gång är att journalister och nyhetsmedier möjligen har större inverkan än de själva ibland verkar vilja erkänna. Med jämna mellanrum uppenbaras ett förhållningssätt hos journalister, både i form av teori och i praktiska exempel, som tillkännager ett sorts förnekande av det ansvar de har i denna bemärkelse. Uppfattningen man får av deras resonemang är att journalister bär ansvar till en viss punkt, det vill säga att de nog anser sig ha ansvaret att *informera* allmänheten om samhällseliga händelser. Efter att journalister rapporterat om en relevant händelse är det upp till allmänheten själva att dra sina egna slutsatser om saken, insinuerar en stor del av den journalistiska teorin som jag presenterar i avhandlingens andra kapitel. Det som enligt min uppfattning slätas över, är huruvida detta är möjligt då det inte finns en entydig riktlinje för vad som exempelvis är objektiv rapportering. Som Austin och Cavell möjligen skulle formulera det, har journalister som auktoritetsinnehavande talare ett ansvar för deras perlokutionära yttranden, vars effekter sträcker sig längre än de kanske vill medge.

Om journalister således låtsas som om deras publiceringar är mindre effektfulla än de verkligen är, kan nyhetsrapporteringen bli ett problem i förklädnad, i och med att nyhetsmedier åtnjuter en viss tillit. Som avhandlingens typexempel påvisar, spelar nyhetsrapporteringen en betydelsefull roll i vad allmänheten diskuterar och vilken uppfattning de har om sin omvärld. Makten som nyhetsmedier har definieras därmed av att de bestämmer vad som lyfts upp och vad som tystas ner. Ett mer utbrett igenkännande av detta faktum kunde förhoppningsvis leda till ett klargörande i vad journalister borde vara särskilt medvetna om då de väljer vad de publicerar och hur de formulerar sig. Med andra ord krävs det möjligtvis skärpning i uppfattningen om vad journalistikens mål slutligen är. Om detta mål kan reduceras enbart till en strävan efter en större publik och fler klickningar hamnar man inför en del besvär, några av vilka belyses genom avhandlingens exempel. Sammanfattningsvis kan det dock konstateras att detta inte går att undvika enkom genom att journalister bestämmer sig för att prioritera om. För att i korthet återgå till diskussionen om vem som har ansvaret i dessa situationer, kan man trots allt säga att även publiken har en viss skyldighet att vara kritiska gentemot det som nyhetsmedier publicerar. Vårt nutida samhälle – och således publiken själv – ställer krav på journalisten som bland annat uppmuntrar kvantitet över kvalitet. Med andra ord uppmuntrar inte vårt nutida kommersiella samhälle den sortens självreflektion hos journalister som avhandlingens exempel efterlyser. Att betona möjliga lösningar på den problematik som framkommer genom denna avhandling känns

således som ett feltänk, i och med att det är värdefullt att se problemet klarare oavsett om det finns en lösning på det eller inte.

Källförteckning

Austin, J. L. (1952) *How to Do Things with Words*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

Cavell, S. (2005) *Passionate and Performative Utterance*. Oxford University Press.

Damon Dastory, S. (2022) Sveriges Radios ansvarige utgivare efter felciteringarna: ”Handlar om misstag”. *SVT Nyheter*, 10 maj. [sveriges-radios-klas-wolf-watz-efter-felciteringarna-misstag](#) [11.12.2022]

Ekots Lördagsintervju (2022). Ebba Busch: Varför sköt inte polisen skarpt? [Radioprogram] Sveriges Radio, 23 april. [ebba-busch-kd-varfor-skot-inte-polisen-skarpt](#) [11.12.2022]

Färdig, M., Al Jassem N. 2022. Det har nog inte undgått någon att Sveriges Radio Ekots arabiska, kurdiska och somaliska redaktion felaktigt översatt Ebba Buschs uttalande om islamister. *E-versättaren* [Nättidning] 2 juni. [hur-kunde-islamister-bli-muslimmer](#) [11.2.2023]

Haimi, R. (2022) KD överväger att bojkotta SR. *SVT*, 11 maj. [efter-kritiserade-oversattningen-sr-gar-inte-kd-till-motes](#) [11.1.2023]

Hara, J., Jantunen, S., Luotonen A. (2022) Pääministeri Sanna Marin sanoo olevansa valmis huumetestiin, videoilla puhutaan hänen mukaansa muusta kuin ”jauhojengistä”. *Yle*, 18 augusti. <https://yle.fi/a/3-12581590> [11.12.2022]

Karlsson, M., Strömbäck, J. (2019) *Handbok i journalistikforskning*. Andra uppl., Lund: Studentlitteratur

Kovach, B., Rosenstiel, T. (2021) *The Elements of Journalism*. Fjärde uppl., New York: Crown

Körkkö, H., Siniauer P. (2022) Pääministerin bilevideot ovat peräisin julkkiskuvaajan ”juhlatililtä” – tämä videoista tiedetään. *Helsingin Sanomat*, 18 augusti. [art-2000009012343.html](https://www.hs.fi/juhtajien-tilat/2022-08-18/paaministerin-bilevideot-ovat-peraisin-julkkiskuvaajan-juhlatililta-2000009012343.html) [12.1.2023]

Lindström, L. (2022) Marin om festvideorna: ”Jag har inte gjort något olagligt”. *Svenska Yle*, 18 augusti. [7-10019702](https://www.yle.fi/arkivet/7-10019702) [11.12.2022]

Mattila, M. (2022) Sanna Marinin bileuutisoinnista riittää opittavaa, vaikka JSN antoi vapauttavia – asiantuntija: ”Media onnistui korkeintaan tyydyttävästi”. *Yle*, 11 november. [74-20004453](https://www.yle.fi/arkivet/74-20004453) [12.1.2023]

MTV Uutiset (2022). *Pääministeri kommentoi kohua: ”Olen tanssinut, laulanut ja juhlinut”*. [Video] [watch](https://www.mtv.fi/uutiset/2022/06/11/olen-tanssinut-laulanut-ja-juhlinut) [6.11.2022]

Norström, J. (2022) SR felciterade Ebba Busch på flera språk – nu kräver KD möte. *Nyheter Idag*, 6 maj. [sr-felciterade-ebba-busch-pa-flera-sprak-nu-kraver-kd-mote](https://www.nyheteridag.se/nyheter/2022-05-06/sr-felciterade-ebba-busch-pa-flera-sprak-nu-kraver-kd-mote) [13.2.2023]

Nyhetsmediernas förbund. *Yle ja sanomalehdet ovat ylivoimaisesti luotettavimmat uutismediat verkossa* [pressmeddelande], 22 november. [yle-ja-sanomalehdet-ovat-ylivoimaisesti-luotettavimmat-uutismediat-verkossa](https://www.nyhetsmediernasforbundet.se/2022/11/22/yle-ja-sanomalehdet-ovat-ylivoimaisesti-luotettavimmat-uutismediat-verkossa) [15.2.2023]

Parkkari, J. (2022) Tyynellämerellä kiertävää Marinia tentattiin taas bilevideosta – kohu oli median syy, pääministeri puolustautui. *Yle*, 1 december. [74-20006892](https://www.yle.fi/arkivet/74-20006892) [11.12.2022]

Paukkeri, M. (2022) Oikeuskansleri: Pääministeri ei laiminlyönyt velvollisuuksiaan biletyksen vuoksi. *Yle*, 4 november. [3-12672765](https://www.yle.fi/arkivet/3-12672765) [11.12.2022]

Polisen (2022). *Sammanfattning av påskdagens upplopp i Skäggetorp och Navestad*. 17 april. [sammanfattning-av-paskdagens-upplopp-i-skaggetorp-och-navestad](https://www.polisen.se/publikationer/2022/04/sammanfattning-av-paskdagens-upplopp-i-skaggetorp-och-navestad) [11.1.2023]

Reuterinstitutet. (2022) Oxford University. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2022-06/Digital_News-Report_2022.pdf [4.11.2022]

Schultz, M. (2022) Sveriges Radios felcitering av Ebba Busch är oacceptabel. *Svenska Dagbladet*, 7 maj. [sveriges-radios-felcitering-av-ebba-busch-ar-oacceptabel](#) [13.2.2023]

Sheridan Burns, L., Matthews, B. J. (2018) *Understanding Journalism*. Tredje uppl. London: SAGE Publications

Svenska Akademien (2022) *Svensk ordbok*. <https://svenska.se/so/?id=177523&pz=5> [16.3.2023]

STT (2022) Pääministeri Marin ei ollut lomalla bilevideon kuvaushetkellä – sijaista ei ollut nimetty. *Helsingin Sanomat*, 19 augusti. [art-2000009014325.html](#) [12.1.2023]

STT (2022) Mediat katsovat onnistuneensa hyvin Sanna Marinin bilekohun uutisoinnissa – Asiantuntija: ”Ehkä jossakin kohdassa olisi ollut hyvä painaa jarrua ja ajatella hiukan enemmän” *Yle*, 22 augusti. [3-12588544](#) [11.12.2022]

SVT Nyheter. (2022) *Våldsamma upplopp i flera städer under påskhelgen*, 19 april 2022. [upplopp-efter-koranbranningar-i-flera-stader-under-paskhelgen](#) [11.12.2022]

Tiberg, C. (2022) Sveriges Radio: Inga systematiska fel bakom Ebba Busch-citat. *SVT Nyheter*, 10 maj. [radio-sweden-ebba-busch-islamister-muslimmer-arabiska-somaliska](#) [11.12.2022]

Torvalds, S. (2022) ”Jag har låtit drogtesta mig för min egen rättssäkerhets skull”, säger statsministern efter partygate. *Svenska Yle*, 19 augusti. [7-10019762](#) [11.12.2022]

Torvalds, S. (2022) Sanna Marin i tårar på torget i Lahtis: ”Jag har inte missat en enda arbetsdag – jag lär mig av det här”. *Svenska Yle*, 24 augusti. [7-10019908](#) [11.12.2022]

Valavuori, A. (2022) *Twitter*: [Tweet.html](#) [3.11.2022]

Virtanen, L., Näveri A. (2023) IS: Saarikko on keskustellut Lintilän kanssa alkoholinkäyttöön liittyvistä huhuista. *Yle*, 4 mars. <https://yle.fi/a/74-20020939> [18.3.2023]

Wyser, D. (2022) KD kräver möte med SR – ändrade Busch citat. *SVT*, 5 maj. [kd-kraver-mote-med-sr-andrade-buschs-citat](#) [11.12.2022]

Yle News, Sanna Marin prepared to take drug test following party video criticism. *Yle*, 18 augusti. [3-12581734](#) [11.12.2022]